

2025-10

$\text{p}\ddot{\text{y}} \succ \zeta^{31} \tilde{\text{A}} \ddot{\text{A}}^{10} \textcircled{\text{R}} \quad \text{' } \grave{\text{A}} \neg \ddot{\text{A}} \cdot \quad {}^0 \pm 1 \quad \pm \acute{\text{A}} \pm \grave{\text{A}} \zeta^{-} \cdot \text{A}$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \ddot{\text{Y}}^{10} \zeta^{1/2} \zeta^{1/4} {}^{10} \hat{1}^{1/2} \quad \check{\text{S}} \pm \ddot{\text{A}} \pm \tilde{\text{A}} \ddot{\text{A}} \neg \tilde{\text{A}} \mu \acute{\text{E}}^{1/2} : \quad \backslash$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \ddot{\text{A}} \cdot \hat{\text{A}} \quad " \cdot {}^{1/4} {}^1 \zeta \text{Å} \acute{\text{A}}^{310} \textcircled{\text{R}} \hat{\text{A}} \quad \succ \zeta^{31} \tilde{\text{A}} \ddot{\text{A}}^{10} \textcircled{\text{R}} \hat{\text{A}}$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \ddot{\text{A}} \zeta \text{Å} \quad \bullet \tilde{\text{A}} \acute{\text{E}} \ddot{\text{A}} \mu \acute{\text{A}}^{10} \zeta \acute{\text{I}} \quad \bullet \gg \mu^{30} \ddot{\text{A}} \textcircled{\text{R}}$

$\text{p}\ddot{\text{y}} \text{£} \text{Æ} \text{Å} \acute{\text{A}} \textcircled{\text{R}}, \quad \pm^{1/2} \pm^{31} \hat{1} \ddot{\text{A}} \pm$

$\text{p}\ddot{\text{y}} \text{œ} \mu \ddot{\text{A}} \pm \grave{\text{A}} \ddot{\text{A}} \text{Å} \text{Ç}^{1\pm0} \grave{\text{I}} \quad \acute{\text{A}} \grave{\text{I}}^3 \acute{\text{A}} \pm {}^{1/4} {}^{1/4} \pm \tilde{\text{A}} \ddot{\text{A}} \cdot {}^{1/2} \quad \bullet^{30} \gg \cdot {}^{1/4} \pm \ddot{\text{A}} \zeta \gg \zeta^{310} \textcircled{\text{R}} \succ \zeta^{31} \tilde{\text{A}} \ddot{\text{A}}^{10} \textcircled{\text{R}} \quad {}^0 \pm 1 \quad \ddot{\text{A}} \pm \text{§} \acute{\text{A}} \cdot {}^{1/4} \pm$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \text{£} \text{Ç} \zeta \gg \textcircled{\text{R}} \quad \ddot{\text{Y}}^{10} \zeta^{1/2} \zeta^{1/4} {}^{10} \hat{1}^{1/2} \quad \bullet \grave{\text{A}}^1 \tilde{\text{A}} \ddot{\text{A}} \cdot {}^{1/4} \hat{1}^{1/2} \quad {}^0 \pm 1 \quad " {}^1 \zeta^{-0} \cdot \tilde{\text{A}} \cdot \hat{\text{A}}, \quad \pm^{1/2} \mu \grave{\text{A}}^1 \tilde{\text{A}} \ddot{\text{A}} \textcircled{\text{R}} {}^{1/4} {}^1 \zeta \quad \bullet \mu \neg \grave{\text{A}} \zeta \gg {}^1 \hat{\text{A}}$

<http://hdl.handle.net/11728/13374>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository



Σχολή Οικονομικών, Διοίκησης και Πληροφορικής

**Λογιστική Απάτη και Παραποίηση Οικονομικών
Καταστάσεων: Ο Ρόλος της Δημιουργικής Λογιστικής
και του Εσωτερικού Ελεγκτή**

Παναγιώτα Σφυρή

Επιβλέποντες καθηγητές:

Νικόλαος Σαριαννίδης

Σοφία Καραγιαννοπούλου

Οκτώβριος 2025



Εσώφυλλο

Σχολή Οικονομικών, Διοίκησης και Πληροφορικής

**Λογιστική Απάτη και Παραποίηση Οικονομικών
Καταστάσεων: Ο Ρόλος της Δημιουργικής Λογιστικής
και του Εσωτερικού Ελεγκτή**

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Εγκληματολογική
Λογιστική στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος**

Παναγιώτα Σφυρή

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

**Νικόλαος Σαριαννίδης
Σοφία Καραγιαννοπούλου
Ανδρονίκη Καταραχιά
Ηλέκτρα Πιτόσκα**

Οκτώβριος 2025

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright Παναγιώτα Σφυρή, 2026

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	i
ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ.....	iii
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ	iv
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	v
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
Κεφάλαιο 1^ο	5
Λογιστική Απάτη	5
1.1 Ορισμός Λογιστικής Απάτης	5
1.1.1 Διάκριση μεταξύ Σφάλματος και Απάτης	6
1.1.2 Σκοπός και Στόχοι της Απάτης	7
1.2 Κατηγορίες Λογιστικής Απάτης	8
1.2.1. Απάτη σχετιζόμενη με τις Οικονομικές Καταστάσεις.....	8
1.2.2 Απάτη κατά της Επιχείρησης.....	9
1.3 Μέθοδοι και Τεχνικές Λογιστικής Απάτης	10
1.4 Κίνητρα Διάπραξης Απάτης	11
1.4.1 Το Τρίγωνο της Απάτης.....	11
1.4.2 Το Διαμάντι της Απάτης	11
1.4.3. Το Έγκλημα του Λευκού Κολλάρου	12
1.4.4. Το σχήμα Ponzi.....	12
Κεφάλαιο 2^ο	14
Παραποίηση των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων	14
2.1 Κίνητρα παραποίησης των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων	14
2.1.1 Κίνητρα που συνδέονται με τη Λειτουργία της Κεφαλαιαγοράς	14
2.1.2 Κίνητρα που απορρέουν από τις Συμβατικές Δεσμεύσεις της Εταιρείας.....	16
2.1.3 Κίνητρα που σχετίζονται με την Εταιρική Κουλτούρα	16
2.2 Εσωτερικοί Χρήστες.....	17
2.3 Εξωτερικοί Χρήστες	17

2.4 Λογιστικά Τεχνάσματα με στόχο την Παραποίηση	18
2.5 Οι επιπτώσεις της Απάτης των Οικονομικών Καταστάσεων	19
2.6 Τρόποι Αναγνώρισης Παραποιημένων Οικονομικών Καταστάσεων	20
Κεφάλαιο 3^ο	22
Δημιουργική Λογιστική.....	22
3.1 Ορισμοί Δημιουργικής Λογιστικής	22
3.2 Διάκριση σε Θεμιτή και Αθέμιτη	24
3.3 Στρεβλώσεις Δημιουργικής Λογιστικής	24
3.4 Αξιολόγηση ‘Κόκκινων Σημαιών’	27
3.5 Συνέπειες της Δημιουργικής Λογιστικής	28
Κεφάλαιο 4^ο	30
Εσωτερικός Ελεγκτής.....	30
4.1 Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου	30
4.2 Κανονιστικό Πλαίσιο Εσωτερικού Ελέγχου	33
4.2.1 Κώδικας Δεοντολογίας	34
4.2.2 Κώδικας Ηθικής.....	35
4.3 Ευθύνες Εσωτερικών Ελεγκτών που σχετίζονται με την Απάτη.....	38
4.4 Ο Ρόλος του Εσωτερικού Ελέγχου στην Καταπολέμηση της Απάτης	38
Κεφάλαιο 5^ο	40
Μελέτες Περίπτωσης (Case Studies)	40
5.1 Americanas S.A.	40
5.2 Luckin Coffee	42
5.3 Steinhoff International Holdings	43
Κεφάλαιο 6^ο	47
Συμπεράσματα	47
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	50

Σελίδα Εγκυρότητας

Παναγιώτα Σφυρή

«Λογιστική Απάτη και Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων: Ο Ρόλος της Δημιουργικής Λογιστικής και του Εσωτερικού Ελεγκτή»

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 20/02/2026 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων Νικόλαος Σαριαννίδης, Καθηγητής και Σοφία Καραγιαννοπούλου,
Έκτακτη Διδάσκουσα

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Ανδρονίκη Καταραχιά, Καθηγήτρια

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Ηλέκτρα Πιτόσκα, Καθηγήτρια

Υπεύθυνη Δήλωση

Η Παναγιώτα Σφυρή, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Λογιστική Απάτη και Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων: Ο Ρόλος της Δημιουργικής Λογιστικής και του Εσωτερικού Ελεγκτή», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η Δηλών /σα

Παναγιώτα Σφυρή

Ευχαριστίες

Η εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας με τίτλο «Λογιστική Απάτη και Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων: Ο Ρόλος της Δημιουργικής Λογιστικής και του Εσωτερικού Ελεγκτή» σημαίνει την ολοκλήρωση των σπουδών μου στο Π.Μ.Σ. Εγκληματολογική Λογιστική. Θα ήθελα να εκφράσω δημοσίως τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους με στήριξαν καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της ερευνητικής διαδρομής.

Πρώτα από όλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους επιβλέποντες καθηγητές μου τον κ. Νικόλαο Σαριαννίδη και την κα. Σοφία Καραγιαννοπούλου για την πολύτιμη καθοδήγηση, την υποστήριξη και την παροχή πολύτιμων συμβουλών προκειμένου να ολοκληρωθεί επιτυχώς η διπλωματική μου εργασία.

Επιπλέον, ευχαριστώ τόσο τους καθηγητές, όσο και το διδακτικό προσωπικό του τμήματος της Εγκληματολογικής Λογιστικής για τις γνώσεις και τα εφόδια που μου προσέφεραν κατά την διάρκεια των σπουδών μου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στην οικογένειά μου για τη συνεχή τους στήριξη, την υπομονή και την ενθάρρυνση σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Τέλος, αφιερώνω την εν λόγω διπλωματική εργασία σε όλους όσους πιστεύουν στη σημασία της διαφάνειας, της δεοντολογίας και της υπεύθυνης οικονομικής διαχείρισης, αξίες που αποτελούν θεμέλιο λίθο για την υγιή λειτουργία των επιχειρήσεων και της κοινωνίας εν γένει.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποσκοπεί στη διερεύνηση του φαινομένου της λογιστικής απάτης, με έμφαση στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και στη χρήση της δημιουργικής λογιστικής ως μέσου διαστρέβλωσης των οικονομικών δεδομένων. Στόχος της μελέτης είναι να προάγει τον προβληματισμό και να ενισχύσει τον διάλογο γύρω από την ανάγκη για ποιοτική και αξιόπιστη χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Στο πλαίσιο αυτό, αναλύονται οι τεχνικές αλλοίωσης των οικονομικών στοιχείων, τα κίνητρα πίσω από την παραπλανητική παρουσίαση της οικονομικής εικόνας των επιχειρήσεων, καθώς και ο κρίσιμος ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψη, ανίχνευση και αποτροπή τέτοιων πρακτικών.

Η εσφαλμένη απεικόνιση των χρηματοοικονομικών μεγεθών ενός οργανισμού αποτελεί διαχρονικό πρόβλημα που απασχολεί τις εποπτικές αρχές, τους οικονομικούς αναλυτές, τους επενδυτές και το ευρύ κοινό, καθώς συχνά εφαρμόζεται από επιχειρήσεις με στόχο την εξωραϊση της εικόνας τους και την εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων. Συνεπώς, η ενδεδειγμένη προσέγγιση των τεχνικών διαστρέβλωσης, καθώς και η ανάδειξη της καθοριστικής σημασίας των μηχανισμών εσωτερικής εποπτείας, είναι απαραίτητες σε ένα πλαίσιο όπου η αξιοπιστία της οικονομικής πληροφόρησης αποτελεί θεμέλιο λίθο για την εμπιστοσύνη των επενδυτών και την εύρυθμη λειτουργία των αγορών.

Η εν θέματι διπλωματική εργασία επιδιώκει να εφαρμόσει μια πιο ποιοτική ερευνητική προσέγγιση αξιοποιώντας τόσο θεωρητικά, όσο και εμπειρικά δεδομένα. Στο πλαίσιο αυτό, παρουσιάζονται πρόσφατες μελέτες περίπτωσης (case studies) που βασίζονται σε πραγματικά περιστατικά, κυρίως σε διεθνές επίπεδο. Μέσω της εξέτασης αυτών των περιπτώσεων επιχειρείται η επισήμανση των λογιστικών και διοικητικών πρακτικών που υιοθετήθηκαν, των κινήτρων που οδήγησαν στην αλλοίωση των οικονομικών δεδομένων, καθώς και των συνεπειών που επήλθαν τόσο για τις ίδιες τις επιχειρήσεις, όσο και για τους εμπλεκόμενους φορείς.

Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθοδολογίας καθιστά εφικτή την εις βάθος θεωρητική διερεύνηση και την κριτική αποτίμηση τεκμηριωμένων περιστατικών και πρακτικών που έχουν καταγραφεί στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον. Μέσω της συστηματικής ανάλυσης των εν λόγω περιπτώσεων, επιδιώκεται η εξαγωγή επιστημονικά θεμελιωμένων συμπερασμάτων, τα οποία δύναται να συμβάλουν ουσιαστικά στην ενίσχυση της διαφάνειας και της αξιοπιστίας των δεδομένων.

Λέξεις κλειδιά: λογιστική απάτη, χρηματοοικονομική πληροφόρηση, εσωτερικός έλεγχος, παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, δημιουργική λογιστική.

Abstract

This thesis aims to investigate the phenomenon of accounting fraud, with a particular focus on the manipulation of financial statements and the use of creative accounting as a mean of distorting financial data. The study aims to stimulate critical reflection and foster dialogue around the need for high-quality and reliable financial reporting. Within this context, it analyzes the techniques employed to alter financial figures, the motivations behind the misleading presentation of a company's financial position, and the crucial role of internal auditing in preventing, detecting, and deterring such practices.

The misrepresentation of an organization's financial metrics remains a persistent issue that concerns regulatory authorities, financial analysts, investors, and the general public. It is often employed by companies to embellish their image and serve self-interests. Therefore, a thorough examination of distortion techniques and a clear emphasis on the importance of internal oversight mechanisms are essential in a framework where the credibility of financial information is a cornerstone for investor trust and the smooth functioning of markets.

This thesis adopts a qualitative research approach, utilizing both theoretical and empirical data. It presents recent case studies based on real-world incidents, primarily at the international level. Through the examination of these cases, the study highlights the accounting and managerial practices adopted, the underlying motivations for data manipulation, and the consequences faced by the companies and stakeholders involved.

The chosen methodology enables an in-depth theoretical exploration and critical evaluation of documented incidents and practices within the modern business environment. Through systematic analysis of these cases, the study aims to draw scientifically grounded conclusions that can meaningfully contribute to enhancing transparency and the reliability of financial data.

Key words: accounting fraud, financial reporting, internal audit, financial statement manipulation, creative accounting.

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο «Λογιστική Απάτη και Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων: Ο Ρόλος της Δημιουργικής Λογιστικής και του Εσωτερικού Ελεγκτή» πραγματεύεται ένα ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα για την επιστήμη της λογιστικής και τη λειτουργία των επιχειρήσεων. Η αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία των αγορών, την προστασία των επενδυτών και τη διασφάλιση της εταιρικής διακυβέρνησης. Ωστόσο, η ύπαρξη πρακτικών απάτης και παραποίησης υπονομεύει την εμπιστοσύνη και δημιουργεί σοβαρές επιπτώσεις σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Η εργασία αναπτύσσεται σε έξι κεφάλαια, τα οποία ακολουθούν μια λογική αλληλουχία, προκειμένου να αναδειχθούν οι θεωρητικές βάσεις, οι πρακτικές εφαρμογές και οι μηχανισμοί αντιμετώπισης του φαινομένου.

Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται η έννοια της λογιστικής απάτης, με έμφαση στον ορισμό της και στη διάκριση της από τα σφάλματα. Παρουσιάζονται οι σκοποί και τα κίνητρα που οδηγούν στη διάπραξή της, οι βασικές κατηγορίες, καθώς και οι μέθοδοι και τεχνικές που εφαρμόζονται. Επιπλέον, αναλύονται θεωρητικά μοντέλα όπως το «Τρίγωνο» και το «Διαμάντι της Απάτης», καθώς και χαρακτηριστικά παραδείγματα εγκλημάτων του λευκού κολάρου και του σχήματος Ponzi.

Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Εξετάζονται τα κίνητρα που οδηγούν τις επιχειρήσεις σε τέτοιες πρακτικές, οι εμπλεκόμενοι χρήστες (εσωτερικοί και εξωτερικοί), καθώς και τα λογιστικά τεχνάσματα που χρησιμοποιούνται. Παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της παραποίησης και οι τρόποι αναγνώρισης παραποιημένων καταστάσεων.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η δημιουργική λογιστική. Δίνονται οι ορισμοί της έννοιας, γίνεται διάκριση μεταξύ θεμιτής και αθέμιτης χρήσης, ενώ εξετάζονται οι στρεβλώσεις που προκαλεί και οι ενδείξεις («κόκκινες σημαίες») που λειτουργούν ως προειδοποιητικά σημάδια. Τέλος, αναδεικνύονται οι συνέπειες της δημιουργικής λογιστικής για τις επιχειρήσεις και τους επενδυτές.

Το τέταρτο κεφάλαιο εστιάζει στον εσωτερικό ελεγκτή και τον ρόλο του στην καταπολέμηση της απάτης. Παρουσιάζεται το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, το

κανονιστικό πλαίσιο που το διέπει, καθώς και οι κώδικες δεοντολογίας και ηθικής. Αναλύονται οι ευθύνες των εσωτερικών ελεγκτών και η συμβολή τους στην πρόληψη και αντιμετώπιση φαινομένων απάτης.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρατίθενται μελέτες περίπτωσης από διεθνείς επιχειρήσεις (Americanas S.A., Luckin Coffee, Steinhoff International Holdings), οι οποίες αναδεικνύουν στην πράξη τις μορφές και τις συνέπειες της λογιστικής απάτης και της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων.

Το έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα συμπεράσματα της εργασίας, όπου συνοψίζονται τα βασικά ευρήματα, αναδεικνύεται η σημασία της διαφάνειας και της εταιρικής υπευθυνότητας, και υπογραμμίζεται ο καθοριστικός ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στην ενίσχυση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων. Η εργασία ολοκληρώνεται με τις βιβλιογραφικές αναφορές, οι οποίες τεκμηριώνουν θεωρητικά και εμπειρικά την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ

1.1 Ορισμός Λογιστικής Απάτης

Η λογιστική λειτουργεί ως το κύριο μέσο επικοινωνίας μιας επιχείρησης με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, είτε πρόκειται για φυσικά, είτε για νομικά πρόσωπα. Ο βασικός της ρόλος είναι να συγκεντρώνει, να καταγράφει και να επεξεργάζεται κάθε επιχειρηματική δραστηριότητα σε αριθμητική μορφή, προκειμένου να παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για τη λήψη αποφάσεων. Για να επιτελέσει όμως αποτελεσματικά αυτόν τον ρόλο, είναι απαραίτητο να τηρούνται με συνέπεια οι θεμελιώδεις λογιστικές αρχές και τα πρότυπα, όπως ορίζονται από το εθνικό και διεθνές λογιστικό πλαίσιο.

Ως απάτη χαρακτηρίζεται κάθε δραστηριότητα που βασίζεται στην εξαπάτηση με σκοπό την επίτευξη κάποιου οφέλους. Η απάτη καθίσταται έγκλημα όταν αποτελεί μια «εσκεμμένη ψευδή δήλωση της αλήθειας ή την απόκρυψη ουσιώδους γεγονότος με σκοπό την παρακίνηση άλλου να ενεργήσει εις βάρος του» (Black's Law Dictionary).

Ως επαγγελματική απάτη ορίζεται και «η χρήση του επαγγέλματος κάποιου για προσωπικό πλουτισμό με τη συνειδητή αθέμιτη χρήση ή εφαρμογή πόρων ή των περιουσιακών στοιχείων της εταιρείας στην οποία εργάζεται» (ACFE, 2008).

Η λογιστική απάτη αποτελεί μια διαρκή ανησυχία που επηρεάζει τόσο τον δημόσιο, όσο και τον ιδιωτικό τομέα. Στον τομέα της λογιστικής η απάτη μπορεί να εκδηλωθεί με διάφορες μορφές όπως η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, η δημιουργία εικονικών συναλλαγών, η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων ή η παρουσίαση παραπλανητικών πληροφοριών στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων.

Με βάση τους παραπάνω ορισμούς, η επιχειρηματική απάτη μπορεί να ταξινομηθεί στις εξής δύο κατηγορίες:

- Η κατάχρηση ή ιδιοποίηση των οικονομικών πόρων της επιχείρησης
- Η διαστρέβλωση της οικονομικής εικόνας του οργανισμού

Σύμφωνα με το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο 240, ο όρος "παραποίηση" περιγράφει τη σκόπιμη πράξη ενός ή περισσότερων προσώπων – είτε πρόκειται για υπαλλήλους, μέλη της διοίκησης ή εξωτερικούς συνεργάτες – η οποία οδηγεί σε ανακριβή ή παραπλανητική απεικόνιση των οικονομικών καταστάσεων. (Σπαθής 2002; Elliott and Willingham, 1980).

Επιπλέον, στο εν λόγω ελεγκτικό πρότυπο 240 ο όρος οικονομική απάτη αποδίδεται με τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- i. Νόθευση ή αλλοίωση λογιστικών εγγράφων
- ii. Αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού
- iii. Απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των αποδεικτικών στοιχείων
- iv. Καταχώρηση εικονικών συναλλαγών
- v. Λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων ή αρχών

1.1.1 Διάκριση μεταξύ Σφάλματος και Απάτης

Κατά την καταχώρηση των οικονομικών στοιχείων, είναι πιθανό — λόγω αυξημένου φόρτου εργασίας ή ανθρώπινης απροσεξίας — να προκύψουν λάθη ή παραλείψεις σε ποσά και λογαριασμούς. Αυτού του είδους τα σφάλματα χαρακτηρίζονται ως λογιστικά σφάλματα (Accounting errors).

Τα σφάλματα αυτά δύνανται να προκύψουν από:

- i. Αριθμητικές αστοχίες, οι οποίες οφείλονται σε άγνοια ή απροσεξία των στελεχών του λογιστηρίου
- ii. Εσφαλμένη εκτίμηση ή ερμηνεία της οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης
- iii. Μη ορθή εφαρμογή των λογιστικών αρχών ή προτύπων
- iv. Παραλείψεις κατά την καταγραφή ή παρουσίαση των οικονομικών στοιχείων

Για να αποφευχθούν ή έστω να μειωθούν τα λογιστικά σφάλματα, είναι απαραίτητη η ιδιαίτερη προσοχή κατά την καταγραφή κάθε συναλλαγής στα λογιστικά βιβλία, καθώς και η άμεση επιβεβαίωση της ορθότητας της καταχώρησης. Παρ' όλες τις προσπάθειες, τέτοια σφάλματα εξακολουθούν να εμφανίζονται συχνά και κατατάσσονται σε διαφορετικές κατηγορίες ανάλογα με τη φύση τους:

- **Σφάλματα στις εγγραφές των Ημερολογίων:** Μπορεί να αφορούν είτε τη χρήση λάθος λογαριασμών (π.χ. χρέωση προμηθευτών αντί για πελάτες), είτε την καταχώρηση σωστών λογαριασμών με λανθασμένα ποσά. Τα πρώτα είναι ουσιαστικά, ενώ τα δεύτερα ποσοτικά σφάλματα.
- **Σφάλμα στο Γενικό και Αναλυτικό Καθολικό :** Δύνανται να προέρχονται είτε από λανθασμένη αρχική εγγραφή στο Ημερολόγιο, η οποία μεταφέρεται αυτούσια στα Καθολικά, είτε από σφάλμα που προκύπτει κατά τη μεταφορά σωστά καταχωρημένων εγγράφων από το Ημερολόγιο προς τα Καθολικά.
- **Σφάλμα κατά τη σύνταξη Ισοζυγίων :** Κατά την κατάρτιση των Ισοζυγίων μπορεί να προκύψουν λογιστικά σφάλματα, όπως η παράλειψη κάποιων λογαριασμών, η

διπλή καταχώρησή τους, η λανθασμένη αναγραφή ποσών ή σφάλματα στους συνολικούς υπολογισμούς των χρεώσεων και πιστώσεων.

- **Σφάλμα στο βιβλίο Απογραφών και Ισολογισμών:** Σε αυτή την περίπτωση μπορεί να προκύψουν σφάλματα, όπως η πλήρης παράλειψη ή η διπλή καταχώρηση περιουσιακών στοιχείων, η καταγραφή λανθασμένων ποσοτήτων ή αξιών, καθώς και λάθη σε υπολογισμούς ή μεταφορές ποσών. Αυτά εντοπίζονται με προσεκτικό έλεγχο και επαλήθευση.

Ως εκ τούτου, τα λογιστικά σφάλματα που προκύπτουν μπορούν να παραποιήσουν την πραγματική οικονομική εικόνα της επιχείρησης, γι' αυτό είναι απαραίτητο να εντοπίζονται και να διορθώνονται έγκαιρα (Κοντάκος, 2006).

Αντιθέτως, η απάτη συνιστά ένα διακριτό και ιδιαίτερα σοβαρό φαινόμενο, το οποίο χαρακτηρίζεται από πρόθεση, δόλο και σκοπιμότητα. Πρόκειται για εσκεμμένες ενέργειες που αποσκοπούν στην παραπλάνηση των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων ή στην απόκρυψη της πραγματικής οικονομικής εικόνας της επιχείρησης, με στόχο την επίτευξη προσωπικού ή εταιρικού οφέλους. Η απάτη μπορεί να διαπραχθεί είτε από μεμονωμένα πρόσωπα εντός της επιχείρησης χωρίς την έγκριση της διοίκησης, είτε από τρίτους, όπως προμηθευτές, πελάτες ή πιστωτές. Επιπλέον, δεν αποκλείεται η απάτη να διαπραχθεί υπό την καθοδήγηση ή με τη συνενοχή της διοίκησης.

Συμπερασματικά λοιπόν, ως σφάλμα μπορεί να θεωρηθεί η λανθασμένη καταχώρηση του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) λόγω άγνοιας, ενώ ως απάτη η εσκεμμένη απόκρυψη εσόδων από τις οικονομικές καταστάσεις με σκοπό την αλλοίωση των στοιχείων της επιχείρησης.

1.1.2 Σκοπός και Στόχοι της Απάτης

Η ευθύνη για την κατάρτιση και παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων εναπόκειται στη διοίκηση του οργανισμού. Τα φαινόμενα απάτης στις χρηματοοικονομικές αναφορές εντοπίζονται κατά κύριο λόγο σε στελέχη που κατέχουν διοικητικές ή ανώτερες θέσεις. Τα πρόσωπα αυτά διαθέτουν τόσο την εξουσία να επηρεάσουν ή να αλλοιώσουν τα οικονομικά στοιχεία, όσο και το κίνητρο να προβούν σε τέτοιες ενέργειες. Ειδικότερα, οι Διευθύνοντες Σύμβουλοι (CEOs) συχνά φέρουν την τελική ευθύνη για την πορεία και την εικόνα του οργανισμού, γεγονός που τους καθιστά κεντρικά πρόσωπα σε τέτοιες περιπτώσεις. Οι λόγοι που οδηγούν τα στελέχη στη διάπραξη απάτης ποικίλουν, με συνηθέστερο σκοπό την παρουσίαση βελτιωμένης εικόνας των οικονομικών αποτελεσμάτων. Μεταξύ των πιο κοινών στόχων συγκαταλέγονται:

- i. Η προσέλκυση επενδυτών μέσω της διάθεσης μετοχών.
- ii. Η προβολή υψηλότερων κερδών ανά μετοχή ή συνολικών εταιρικών κερδών, ώστε να δικαιολογηθούν αυξημένες διανομές μερισμάτων.
- iii. Η απόκρυψη αδυναμιών στη δημιουργία ταμειακών ροών.
- iv. Η αποφυγή αρνητικής εικόνας ή αρνητικών αντιλήψεων από την αγορά.
- v. Η εξασφάλιση νέας χρηματοδότησης ή η βελτίωση των όρων δανεισμού.
- vi. Η επίτευξη υψηλότερης αποτίμησης σε περιπτώσεις εξαγορών.
- vii. Η συμμόρφωση με όρους χρηματοδοτικών συμβάσεων.
- viii. Η επίτευξη επιχειρησιακών στόχων και στρατηγικών σκοπών.
- ix. Η απόκτηση μόνους και άλλων ανταμοιβών που συνδέονται με την απόδοση.

1.2 Κατηγορίες Λογιστικής Απάτης

Οι συνηθέστερες κατηγορίες περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων την τροποποίηση της ημερομηνίας έκδοσης τιμολογίων αγοράς, με στόχο τη μεταφορά εξόδων στην επόμενη χρήση και την τεχνητή μείωση του εμφανιζόμενου κόστους. Αντίστοιχα, η χρήση μεταχρονολογημένων δελτίων αποστολής μπορεί να οδηγήσει σε πρόωρη καταχώριση εσόδων και εξόδων, πριν την πραγματική ολοκλήρωση των συναλλαγών.

Περαιτέρω, η λογιστική απάτη δύναται να εκδηλωθεί μέσω της σκόπιμης παράλειψης γνωστοποίησης ουσιωδών πληροφοριών. Ειδικότερα, τέτοιες πρακτικές περιλαμβάνουν την απόκρυψη μεταβολών που αφορούν την αύξηση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης, καθώς και την μη αναφορά εκκρεμών οικονομικών απαιτήσεων από τρίτους. Η αποσιώπηση αυτών των στοιχείων αλλοιώνει την πληρότητα και την ακρίβεια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, περιορίζοντας τη δυνατότητα των ενδιαφερόμενων μερών να αξιολογήσουν ορθά την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης.

1.2.1 Απάτη σχετιζόμενη με τις Οικονομικές Καταστάσεις

Τα πλέον συνήθη μέσα μέσω των οποίων εκδηλώνεται η απάτη είναι οι ετήσιες και τριμηνιαίες οικονομικές καταστάσεις. Οι εν λόγω ανακρίβειες περιλαμβάνουν, κατά κανόνα, υπερβολική αποτύπωση εσόδων, υποεκτίμηση εξόδων, υπερεκτίμηση περιουσιακών στοιχείων, παράλειψη καταχώρισης υποχρεώσεων, εσφαλμένη απεικόνιση ή μη γνωστοποίηση συναλλαγών, λογιστικών γεγονότων ή άλλων πληροφοριών

ουσιώδους σημασίας για την εύλογη παρουσίαση των αποτελεσμάτων χρήσης. Επιπλέον, ενδέχεται να περιλαμβάνουν παραπλανητικές γνωστοποιήσεις σχετικά με την ενότητα της διοικητικής ανάλυσης και σχολίων (MD&A), τη ρευστότητα και τους σχετικούς κινδύνους, τα προϊόντα και τις υπηρεσίες και την αποτελεσματικότητά τους, την επιτυχία τους στην αγορά, καθώς και συμπληρωματικές πληροφορίες. Οι οικονομικές καταστάσεις που παραποιοούνται εκ προθέσεως ή λόγω αμέλειας, κατά τρόπο που τις καθιστά παραπλανητικές ή ανακριβείς και μη σύμφωνες με τα γενικώς παραδεκτά λογιστικά πρότυπα (GAAP), συνιστούν απάτη εις βάρος των επενδυτών.

1.2.2 Απάτη κατά της Επιχείρησης

Η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων αποτελεί την πλέον διαδεδομένη μορφή επαγγελματικής απάτης. Οι πρακτικές που εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία διαφοροποιούνται ως προς τη φύση και τη μεθοδολογία τους και μπορούν να ταξινομηθούν ως εξής:

- i. Υπεξαίρεση χρηματικών ποσών: Η παράνομη αφαίρεση μετρητών μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε πριν την καταχώρισή τους στα λογιστικά βιβλία, είτε μέσω της πλήρους αποσιώπησης της ύπαρξής τους, ώστε να μην καταγραφούν ποτέ.
- ii. Δόλιες δαπάνες/ πληρωμές : Η υπεξαίρεση δύναται να λάβει χώρα μέσω της υποβολής ψευδών αιτημάτων πληρωμής προς την επιχείρηση. Τέτοιες πρακτικές περιλαμβάνουν παραπλανητική τιμολόγηση, πλασματικές μισθολογικές καταχωρίσεις, ψευδείς αποζημιώσεις ή δαπάνες, αλλοίωση επιταγών και παραποίηση των στοιχείων του ταμείου.
- iii. Υπεξαίρεση μη χρηματικών στοιχείων: Πέραν των μετρητών, οι δράστες ενδέχεται να στοχεύουν σε υλικά αγαθά της επιχείρησης, όπως εξοπλισμός, αναλώσιμα ή άλλοι πόροι. Οι βασικές μορφές αυτής της κατηγορίας περιλαμβάνουν την κατάχρηση αποθεμάτων και λοιπών περιουσιακών στοιχείων, καθώς και την κλοπή μη χρηματικών αντικειμένων.
- iv. Υπεξαίρεση μη χρηματικών στοιχείων: Πέραν των μετρητών, οι δράστες ενδέχεται να στοχεύουν σε υλικά αγαθά της επιχείρησης, όπως εξοπλισμός, αναλώσιμα ή άλλοι πόροι. Οι βασικές μορφές αυτής της κατηγορίας περιλαμβάνουν την κατάχρηση αποθεμάτων και λοιπών περιουσιακών στοιχείων, καθώς και την κλοπή μη χρηματικών αντικειμένων.

1.3 Μέθοδοι και Τεχνικές Λογιστικής Απάτης

Οι πιο συνήθεις μέθοδοι και τεχνικές είναι η υπερεκτίμηση ενεργητικού/ εσόδων όπου αντικατοπτρίζεται λανθασμένα μια οικονομικά καλύτερη εικόνα εταιρείας με την χρήση εικονικού ποσού περιουσιακών στοιχείων ή τεχνητών εσόδων και η υποτίμηση εξόδων/ υποχρεώσεων μέσω απόρριψης καταγραφής δαπανών ή άλλων χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων. Και οι δύο μέθοδοι έχουν ως αποτέλεσμα αυξημένα ίδια κεφάλαια και καθαρή θέση για την εταιρεία. Αυτή η χειραγώγηση έχει ως αποτέλεσμα αυξημένα κέρδη ανά μετοχή και μια πιο σταθερή εικόνα της οικονομικής κατάστασης της εταιρείας. Οι απάτες οικονομικών καταστάσεων μπορεί να αποτελέσουν συνδυασμό αυτών των περιπτώσεων:

- i. **Χρονικές διαφορές :** Η απάτη στις οικονομικές καταστάσεις μπορεί να περιλαμβάνει χρονική μετατόπιση εσόδων ή εξόδων, με σκοπό την τεχνητή ενίσχυση ή μείωση των κερδών μιας περιόδου.
- ii. **Εικονικά έσοδα:** Τα εικονικά έσοδα προκύπτουν από την καταχώρηση πωλήσεων ή υπηρεσιών που δεν έχουν πραγματικά πραγματοποιηθεί. Συχνά, αφορούν συναλλαγές με ανύπαρκτους ή πλασματικούς πελάτες, γεγονός που απαιτεί την αντιστροφή των εγγραφών σε επόμενη λογιστική περίοδο. Ακόμη και όταν χρησιμοποιούνται υπαρκτοί πελάτες, η απάτη μπορεί να εκδηλωθεί μέσω τεχνητής διόγκωσης ή παραποίησης των τιμολογίων.
- iii. **Απόκρυψη παθητικών και εξόδων:** Η σκόπιμη υποεκτίμηση ή μη καταγραφή παθητικών και εξόδων αποτελεί μια συνήθη πρακτική παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, με στόχο την τεχνητή ενίσχυση της κερδοφορίας της επιχείρησης και τη δημιουργία μιας παραπλανητικά θετικής εικόνας της οικονομικής της θέσης.
- iv. **Αντικανονικές γνωστοποιήσεις:** Αφορούν την εσκεμμένη παράλειψη σημαντικών πληροφοριών, όπως ενδεχόμενες υποχρεώσεις, περιοριστικοί όροι δανείων ή μεταγενέστερα γεγονότα που επηρεάζουν ουσιαστικά τις οικονομικές καταστάσεις, με στόχο την παραπλανητική παρουσίαση της οικονομικής εικόνας της επιχείρησης.

1.4 Κίνητρα Διάπραξης Απάτης

1.4.1 Το τρίγωνο της Απάτης

Το τρίγωνο της απάτης αποτελεί ένα θεωρητικό μοντέλο το οποίο ανέπτυξε ο εγκληματολόγος και κοινωνιολόγος Donald Cressey που εξηγεί τα κίνητρα πίσω από την δόλια συμπεριφορά μέσω τριών βασικών παραμέτρων: πίεση/κίνητρο, ευκαιρία και εξ ορθολογισμό.

Όσον αφορά την πίεση συνδέεται με μια πραγματική ή αντιληπτή οικονομική ανάγκη που ωθεί το άτομο να αναζητήσει χρηματικούς πόρους εκτός των συνήθων και νόμιμων πηγών. Όταν η ανάγκη αυτή δεν μπορεί να καλυφθεί με θεμιτά μέσα, το άτομο ενδέχεται να εξετάσει την πιθανότητα διάπραξης απάτης. Παράγοντες που ενδέχεται να ασκήσουν πίεση στο άτομο και να το ωθήσουν σε δόλιες ενέργειες περιλαμβάνουν την εμμονή με την επαγγελματική επιτυχία, την ύπαρξη σημαντικών προσωπικών χρεών, αυξημένες ιατρικές δαπάνες, απρόβλεπτες οικονομικές υποχρεώσεις, απώλειες εισοδήματος, αποτυχία επαγγελματικής ανέλιξης, αίσθηση αδικίας ή έλλειψης αναγνώρισης στον εργασιακό χώρο, οικογενειακές ή συζυγικές εντάσεις, καθώς και δαπανηρές προσωπικές συνήθειες.

Η παράμετρος της ευκαιρίας υποδηλώνει ότι τα άτομα που διαπράττουν απάτη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να την υλοποιήσουν. Στις περισσότερες οργανώσεις, μόνο ορισμένα πρόσωπα βρίσκονται σε θέση να προβούν σε δόλιες ενέργειες, καθώς διαθέτουν πρόσβαση στους χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς και στις σχετικές πληροφορίες της επιχείρησης. Σε άλλες περιπτώσεις, η ύπαρξη ανεπαρκών μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου εντός της επιχείρησης διευρύνει το πεδίο ευκαιριών, επιτρέποντας σε περισσότερα άτομα να προβούν σε απάτη.

Η τρίτη παράμετρος του τριγώνου της απάτης είναι ο εξ ορθολογισμός, ο οποίος αναφέρεται στην τάση των δραστών να δικαιολογούν τις πράξεις τους με διάφορους τρόπους. Ορισμένοι θεωρούν ότι απλώς δανείζονται τα χρήματα και σκοπεύουν να τα επιστρέψουν, ενώ άλλοι πείθουν τον εαυτό τους ότι αποκαθιστούν μια αδικία που υπέστησαν από την επιχείρηση ή τον οργανισμό στον οποίο εργάζονται.

1.4.2 Το Διαμάντι της Απάτης

Ένα εναλλακτικό θεωρητικό πλαίσιο για την κατανόηση της απάτης είναι το μοντέλο του «διαμαντιού της απάτης», το οποίο προτάθηκε από τους Wolfe και Hermanson (2004). Το μοντέλο αυτό περιλαμβάνει τέσσερις βασικούς παράγοντες:

κίνητρο, ευκαιρία, εξ ορθολογισμό και ικανότητα. Σύμφωνα με τους δημιουργούς του, ακόμη και αν συνυπάρχουν πίεση, ευκαιρία και εξ ορθολογισμός, η απάτη είναι απίθανο να συμβεί χωρίς την ύπαρξη της απαραίτητης ικανότητας, δηλαδή των δεξιοτήτων και της δυνατότητας του δράστη να την υλοποιήσει.

1.4.3 Το Έγκλημα του Λευκού Κολλάρου

Ο όρος «έγκλημα του λευκού κολάρου» επινοήθηκε από τον Edwin H. Sutherland κατά την προεδρική του ομιλία το 1939 στην Αμερικανική Κοινωνιολογική Εταιρεία, και ορίστηκε ως «έγκλημα που διαπράττεται από άτομο με αξιοπρέπεια και υψηλό κοινωνικό κύρος στο πλαίσιο της επαγγελματικής του δραστηριότητας» (Sutherland 1940, 1949, σ. 9). Δέκα χρόνια μετά την αρχική του αναφορά, ο Sutherland δημοσίευσε το έργο του *White Collar Crime*, στο οποίο διατύπωσε έναν αμφιλεγόμενο και ασαφή ορισμό. Σύμφωνα με αυτόν, το έγκλημα του λευκού κολάρου αφορά παραβατικές πράξεις που διαπράττονται από άτομα της ανώτερης κοινωνικής τάξης, τα οποία είναι αξιοσέβαστοι ή τουλάχιστον κοινωνικά αποδεκτοί επιχειρηματίες και επαγγελματίες. Τα εγκλήματα αυτά τελούνται στο πλαίσιο των επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων και συνδέονται με την κατάχρηση εμπιστοσύνης και θέσης εξουσίας.

1.4.4 Το Σχήμα Ponzi

Το εν λόγω σχήμα αποτελεί μια μορφή επενδυτικής απάτης, κατά την οποία οι αποδόσεις που καταβάλλονται στους παλαιότερους επενδυτές δεν προέρχονται από πραγματικά κέρδη ή νόμιμες επενδυτικές δραστηριότητες, αλλά από τα κεφάλαια που εισρέουν από νέους επενδυτές. Το μοντέλο αυτό βασίζεται στην ψευδή υπόσχεση υψηλών και γρήγορων αποδόσεων, γεγονός που προσελκύει συνεχώς νέα άτομα να επενδύσουν.

Η βιωσιμότητα του σχήματος εξαρτάται αποκλειστικά από τη συνεχή εισροή νέων κεφαλαίων. Όσο αυξάνεται ο αριθμός των επενδυτών, τόσο διατηρείται η ψευδαίσθηση της κερδοφορίας. Ωστόσο, όταν η ροή νέων επενδύσεων μειωθεί ή σταματήσει, το σύστημα καταρρέει, καθώς δεν υπάρχουν πραγματικά έσοδα για να καλυφθούν οι υποχρεώσεις προς τους προηγούμενους επενδυτές.

Το σχήμα πήρε το όνομά του από τον Charles Ponzi, ο οποίος το εφάρμοσε στις Ηνωμένες Πολιτείες τη δεκαετία του 1920, υποσχόμενος υπερβολικά κέρδη μέσω επενδύσεων σε διεθνή γραμματόσημα. Παρόμοια σχήματα έχουν εμφανιστεί σε πολλές χώρες και εποχές, προκαλώντας σοβαρές οικονομικές απώλειες και κοινωνικές επιπτώσεις.

Εν κατακλείδι, η εκδήλωση φαινομένων οικονομικής απάτης συνιστά αποτέλεσμα πολύπλοκων και αλληλοεπιδρώντων παραγόντων, οι οποίοι σχετίζονται με την ατομική συμπεριφορά, την οργανωσιακή κουλτούρα, καθώς και με τις δομικές αδυναμίες των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου. Η θεωρητική προσέγγιση μέσω καθιερωμένων μοντέλων, όπως των προαναφερθέντων, προσφέρει ένα χρήσιμο αναλυτικό πλαίσιο για κατανόηση των κινήτρων και των συνθηκών που ευνοούν την εμφάνιση δόλιων πρακτικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

2.1 Κίνητρα Παραποίησης των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων

Οι λόγοι που ωθούν επιχειρήσεις ή μεμονωμένα άτομα στην αλλοίωση των λογιστικών δεδομένων διαφοροποιούνται σημαντικά, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του οργανισμού και τις συνθήκες που επικρατούν στο εσωτερικό και εξωτερικό του περιβάλλον. Οι διαφοροποιήσεις αυτές αντικατοπτρίζουν τη μοναδικότητα κάθε οργανωτικής δομής και τις πιέσεις που αυτή δέχεται.

Όπως επισημαίνει ο Wells (2007), τα κυριότερα κίνητρα των στελεχών της διοίκησης σχετίζονται με την επιθυμία απόκρυψης της πραγματικής οικονομικής εικόνας της επιχείρησης, τη διατήρηση της θέσης ισχύος τους, καθώς και την επίτευξη προσωπικών οικονομικών οφελών. Όπως αναφέρουν οι Song et al. (2014), η διαρκής επιδίωξη εταιρικής μεγέθυνσης μπορεί να ωθήσει τα διοικητικά στελέχη στη χειραγώγηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Η έρευνα του Καζαντζή (2006) αναδεικνύει ως κύριες αιτίες παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων τα εξής:

2.1.1 Κίνητρα που συνδέονται με τη λειτουργία της Κεφαλαιαγοράς

Ένας σημαντικός εξωγενής παράγοντας που δύναται να επηρεάσει τη διαμόρφωση των λογιστικών καταστάσεων είναι η πίεση που ασκείται από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές. Τα ανώτατα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τις προβλέψεις των αναλυτών, οι οποίες βασίζονται τόσο σε ίδια πληροφόρηση όσο και σε οικονομετρικά υποδείγματα. Προκειμένου τα δημοσιοποιούμενα οικονομικά αποτελέσματα να ανταποκρίνονται ή ακόμη και να υπερβαίνουν τις εκτιμήσεις αυτές, οι διοικήσεις ενδέχεται να καταφύγουν σε πρακτικές παραποίησης των λογιστικών δεδομένων. Η συγκεκριμένη τακτική αποσκοπεί στην αποτροπή αρνητικών συνεπειών από πιθανές δυσμενείς αντιδράσεις της αγοράς, οι οποίες θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά τη βιωσιμότητα της επιχείρησης.

Σύμφωνα με τον Jones (1991), οι διοικήσεις των επιχειρήσεων υπόκεινται σε ισχυρές πιέσεις ώστε οι χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις να ευθυγραμμίζονται όσο το δυνατόν περισσότερο με τις προβλέψεις των αναλυτών. Η επίτευξη αυτής της σύγκλισης προσφέρει πλεονεκτήματα τόσο στους αναλυτές οι οποίοι ενισχύουν την

αξιοπιστία των εκτιμήσεών τους, όσο και στις επιχειρήσεις, οι οποίες διατηρούν θετική εικόνα απέναντι στο επενδυτικό κοινό.

Επομένως, η εναρμόνιση των προβλέψεων με τις δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις συχνά αντιμετωπίζεται ως αναγκαία πρακτική για την ενίσχυση της εξωτερικής αντίληψης περί σταθερότητας και αποτελεσματικότητας της επιχείρησης.

Μέσα στο πλαίσιο της σύγχρονης οικονομικής συγκυρίας, ο ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων εντός του ίδιου κλάδου έχει ενταθεί σημαντικά, επηρεάζοντας άμεσα τη δυνατότητα επιβίωσης και συνέχισης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η δυναμική αυτή συχνά οδηγεί τις επιχειρήσεις στην υιοθέτηση στρατηγικών παραποίησης των λογιστικών τους καταστάσεων, με σκοπό την ενίσχυση της θέσης τους εντός του κλάδου. Συνεπώς, η παραποίηση δύναται να λειτουργήσει ως εργαλείο στρατηγικής διαχείρισης του ανταγωνισμού, επηρεάζοντας τις συνθήκες λειτουργίας και εξέλιξης της αγοράς.

Κατά τη διαδικασία έκδοσης νέων μετοχών και εισαγωγής τους στο Χρηματιστήριο, οι επιχειρήσεις επιδιώκουν την επίτευξη της υψηλότερης δυνατής αρχικής τιμής διάθεσης. Η ικανότητα προσέλκυσης επενδυτικών κεφαλαίων μέσω της κεφαλαιαγοράς ενισχύεται αισθητά όταν η επιχείρηση παρουσιάζει συνεχή κερδοφορία και θετική εξέλιξη στα βασικά οικονομικά της μεγέθη.

Στο πλαίσιο αυτό, οι Rangan (1998) και Teoh, Welch και Wong (1998) υποστηρίζουν ότι οι επιχειρήσεις που επιδιώκουν την αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου και την είσοδό τους στο χρηματιστήριο συχνά εφαρμόζουν πρακτικές διαχείρισης των κερδών, με στόχο την ενίσχυση της αξίας της μετοχής τους κατά την αρχική δημόσια προσφορά. Ωστόσο, η στρατηγική αυτή συνοδεύεται από μειωμένη αποδοτικότητα κατά τα επόμενα έτη, γεγονός που υποδηλώνει την προσωρινή φύση των ωφελημάτων που προκύπτουν από την παραποίηση των οικονομικών στοιχείων.

Η επιχειρησιακή βιωσιμότητα επιπλέον εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πρόσβαση σε εξωτερικές πηγές χρηματοδότησης, οι οποίες συχνά προέρχονται από συνεργαζόμενα πιστωτικά ιδρύματα. Η εξασφάλιση δανειακών κεφαλαίων προϋποθέτει την παρουσίαση θετικών οικονομικών αποτελεσμάτων, καθώς αυτά λειτουργούν ως ένδειξη φερεγγυότητας και ενισχύουν την πιστοληπτική αξιολόγηση της επιχείρησης. Υπό αυτή την πίεση, ορισμένες επιχειρήσεις ενδέχεται να καταφύγουν στην παραποίηση των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων, με σκοπό τη διατήρηση ή βελτίωση της εικόνας

τους προς τους δανειστές. Επομένως, η διαχείριση της λογιστικής πληροφόρησης προς όφελος της πιστοληπτικής ικανότητας αποτελεί στρατηγική επιλογή για επιχειρήσεις που επιδιώκουν να διατηρήσουν τη χρηματοδοτική τους ροή, ακόμη και υπό δυσμενείς οικονομικές συνθήκες.

2.1.2 Κίνητρα που απορρέουν από τις Συμβατικές Δεσμεύσεις της Εταιρείας

Η εξασφάλιση εξωτερικής χρηματοδότησης μέσω δανεισμού αποτελεί συχνά κρίσιμο παράγοντα για τη συνέχιση της επιχειρησιακής δραστηριότητας. Οι όροι που συνοδεύουν τις δανειακές συμβάσεις περιλαμβάνουν συγκεκριμένες οικονομικές απαιτήσεις, όπως την επίτευξη ελάχιστων επιπέδων κερδοφορίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή εξυπηρέτηση του δανείου. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τους όρους αυτούς, οι δανειστές διατηρούν το δικαίωμα αναπροσαρμογής του επιτοκίου προς τα πάνω, γεγονός που ενδέχεται να επιβαρύνει σημαντικά τη χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης.

Επιπρόσθετα, η διαμόρφωση των οικονομικών αποτελεσμάτων συνδέεται άμεσα με τις αμοιβές των διοικούντων, καθώς σε πολλές περιπτώσεις αυτές εξαρτώνται από την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων κερδοφορίας. Η μελέτη των Meek et al. (2007) αναδεικνύει την άμεση σχέση μεταξύ του διευθύνοντος συμβούλου και της διαχείρισης των δεδουλευμένων, στο πλαίσιο της αποζημίωσης μέσω δικαιωμάτων προαίρεσης μετοχών, δεδομένου του πλήρους ελέγχου που ασκεί επί της διαδικασίας. Η ανάγκη ευθυγράμμισης των στόχων της διοίκησης με εκείνους των μετόχων δημιουργεί ισχυρά κίνητρα για την τεχνητή ενίσχυση των κερδών, με σκοπό την εξασφάλιση υψηλότερων απολαβών. Όπως επισημαίνει ο Healy (1985), όταν τα κέρδη δεν υπερβαίνουν το απαιτούμενο όριο για την καταβολή πρόσθετων αμοιβών (bonus), υπάρχει τάση παραποίησης των αποτελεσμάτων προς τα πάνω. Αντιθέτως, σε περιπτώσεις υπέρβασης του ορίου, τα κέρδη ενδέχεται να μειώνονται τεχνητά, με τη διαφορά να μεταφέρεται σε επόμενη χρήση χωρίς να καταγράφεται στα λογιστικά βιβλία.

2.1.3 Κίνητρα που σχετίζονται με την Εταιρική Κουλτούρα

Οι επιχειρήσεις τείνουν να ανταμείβουν τα στελέχη που επιτυγχάνουν τους προκαθορισμένους οικονομικούς στόχους, ενισχύοντας έτσι την απόδοση μέσω κινήτρων. Η επιδίωξη επαγγελματικής ανέλιξης εντός της διοικητικής ιεραρχίας μπορεί να αποτελέσει ισχυρό κίνητρο για τα στελέχη, αλλά και για εργαζομένους χαμηλότερων βαθμίδων, ώστε να προβούν σε ενέργειες που θα αναδείξουν την αποτελεσματικότητά τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η έντονη προσωπική φιλοδοξία για επαγγελματική

προαγωγή ενδέχεται να οδηγήσει άτομα στην υιοθέτηση πρακτικών που αλλοιώνουν την πραγματική εικόνα των οικονομικών επιδόσεων της επιχείρησης, με σκοπό την ενίσχυση της προσωπικής τους θέσης και την επίτευξη διοικητικής ανέλιξης.

Η θέσπιση ετήσιων προϋπολογισμών με μη επιτεύξιμους στόχους ασκεί πίεση στα διοικητικά στελέχη, οδηγώντας τα ενδεχομένως σε παραποίηση των οικονομικών στοιχείων, προκειμένου να εμφανιστεί συμμόρφωση με τις προβλέψεις.

2.2 Εσωτερικοί Χρήστες

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις αξιοποιούνται από διάφορες κατηγορίες ενδοεπιχειρησιακών χρηστών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται:

- **Το υπαλληλικό προσωπικό:** Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι εργαζόμενοι της επιχείρησης, οι οποίοι επιδιώκουν την πρόσβαση σε αξιόπιστη πληροφόρηση σχετικά με την οικονομική πορεία και τις προοπτικές της εταιρείας. Η ενημέρωση αυτή κρίνεται απαραίτητη για τη διαμόρφωση προσδοκιών αναφορικά με ζητήματα όπως η μισθοδοσία, οι δυνατότητες επαγγελματικής εξέλιξης και η πιθανότητα μελλοντικής προαγωγής, σε συνάρτηση με την αναπτυξιακή δυναμική και τη θέση της επιχείρησης στην αγορά.
- **Η διεύθυνση της επιχείρησης:** Περιλαμβάνει τα μέλη της εταιρείας που κατέχουν θέσεις υψηλής ευθύνης στα ανώτερα διοικητικά επίπεδα και είναι επιφορτισμένα με τη λήψη στρατηγικών αποφάσεων, οι οποίες καθορίζουν τη μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη πορεία της εταιρείας.
- **Οι μέτοχοι:** Ενδιαφέρονται για την εξέλιξη του οργανισμού, η οποία αποτυπώνεται ενδεικτικά στην εξέλιξη της τιμής της μετοχής. Παράλληλα, παρακολουθούν στενά το επίπεδο της κερδοφορίας καθώς και τη μερισματική πολιτική που εφαρμόζει ο οργανισμός, δεδομένου ότι τα στοιχεία αυτά επηρεάζουν άμεσα την απόδοση της επένδυσής τους και τις μελλοντικές οικονομικές τους προσδοκίες.

2.3 Εξωτερικοί χρήστες

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις αξιοποιούνται και από εξωτερικούς χρήστες όπως:

- **Πελάτες:** Οι πελάτες ενδιαφέρονται πρωτίστως για την εμπορική πολιτική της επιχείρησης καθώς και για την ποιότητα των προϊόντων ή υπηρεσιών που προσφέρονται.

- **Προμηθευτές:** Οι προμηθευτές εξετάζουν τη ρευστότητα της επιχείρησης και την ικανότητά της να ανταποκρίνεται στις βραχυπρόθεσμες οικονομικές της υποχρεώσεις.
- **Χρηματοπιστωτικά ιδρύματα:** Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αξιολογούν την πιστοληπτική ικανότητα της επιχείρησης και τη δυνατότητά της να ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις αποπληρωμής των οφειλών της.
- **Επενδυτές:** Η συγκεκριμένη ομάδα περιλαμβάνει άτομα που εξετάζουν την προοπτική τοποθέτησης κεφαλαίων στην επιχείρηση, με στόχο την αξιοποίηση επενδυτικών ευκαιριών και την επίτευξη οικονομικής απόδοσης.
- **Ελεγκτικές εταιρείες:** Οι ελεγκτικές εταιρείες αξιολογούν την αξιοπιστία και την ακρίβεια των οικονομικών στοιχείων της επιχείρησης, διασφαλίζοντας τη συμμόρφωση με τα λογιστικά πρότυπα και τις κανονιστικές απαιτήσεις.
- **Κράτος:** Το κράτος εξετάζει το μέγεθος και τη δραστηριότητα της επιχείρησης προκειμένου να αξιολογήσει την τήρηση των φορολογικών της υποχρεώσεων.

Επιπλέον, ως εξωτερικοί χρήστες νοούνται και οι διεθνείς οργανισμοί, οι ακαδημαϊκοί ερευνητές και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι οποίοι αξιοποιούν τις οικονομικές πληροφορίες για σκοπούς εποπτείας, μελέτης ή διεκδίκησης εργασιακών δικαιωμάτων.

2.4 Λογιστικά Τεχνάσματα με στόχο την Παραποίηση

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, η τροποποίηση των οικονομικών καταστάσεων αποσκοπεί κυρίως στην παρουσίαση μιας ωραιοποιημένης εικόνας της οικονομικής θέσης και απόδοσης της επιχείρησης. Η εν λόγω νόθευση μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω των παρακάτω τεχνασμάτων:

- **Ενσώματα πάγια:** Το αποτέλεσμα μπορεί να μεταβληθεί με την εφαρμογή ή μη των αποσβέσεων ή και ακόμη να πραγματοποιηθούν με πολύ χαμηλό συντελεστή. Δεδομένου ότι οι αποσβέσεις δεν επιβαρύνονται με φόρο, τα αντίστοιχα ποσά παραμένουν στην επιχείρηση, ενισχύοντας τα αποθεματικά της και προσφέροντας έμμεση χρηματοδότηση.
- **Ασώματα πάγια:** Τα άυλα περιουσιακά στοιχεία, όπως η φήμη και η υπεραξία του οργανισμού, αποσβένονται είτε εφάπαξ, είτε εντός χρονικού διαστήματος τριών έως πέντε ετών. Ο χρόνος απόσβεσης αυτών των στοιχείων συχνά προσαρμόζεται

από τις επιχειρήσεις με γνώμονα το οικονομικό τους συμφέρον, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την εικόνα των οικονομικών καταστάσεων.

- **Πωλήσεις:** Η καταγραφή εικονικών πωλήσεων αποτελεί μία ακόμη μέθοδο παραποίησης των οικονομικών δεδομένων. Συχνά πραγματοποιούνται μεταξύ συγγενικών ή συνδεδεμένων επιχειρήσεων, με σκοπό τη δημιουργία τεχνητών εσόδων. Η πρακτική αυτή επηρεάζει τόσο τον ισολογισμό όσο και την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης.
- **Έσοδα:** Σε αυτή την περίπτωση τα έσοδα μπορεί να αναγνωρίζονται πριν από την πραγματοποίησή τους. Η αναγνώριση των εσόδων υφίσταται κατά τη μεταβίβαση της κυριότητας.

Ο Razaee (2003) προκειμένου να ερμηνεύσει την έννοια της παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων σκιαγραφεί πέντε βασικούς παράγοντες της λέξης CRIME (έγκλημα):

- i. **Cooks (μαγείρεμα):** Συμπεριλαμβάνει τα άτομα που συμβάλλουν στην αλλοίωση των οικονομικών στοιχείων.
- ii. **Recipes (συνταγές):** Περιλαμβάνει όλα τα μέσα τα οποία συμβάλλουν.
- iii. **Incentives (κίνητρα):** Εδώ συγκαταλέγονται τα μέσα που ώθησαν στην παραποίηση.
- iv. **Monitoring (παρακολούθηση):** Περιλαμβάνονται τα αίτια τα οποία ευθύνονται για τον μη εντοπισμό των παραποιήσεων από τους ελεγκτές.
- v. **Results (αποτελέσματα):** Τι προέκυψε τελικά για την κάθε επιχείρηση.

2.5 Οι επιπτώσεις της Απάτης των Οικονομικών Καταστάσεων

Οι άμεσες συνέπειες της παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων εκδηλώνονται σε πολλαπλά επίπεδα. Πρωτίστως, επηρεάζονται η φήμη και η οικονομική σταθερότητα του οργανισμού, καθώς και τα πρόσωπα που εμπλέκονται στη διαδικασία. Η κεφαλαιοποίηση των εταιρειών στο χρηματιστήριο ενδέχεται να υποστεί σημαντική μείωση, ενώ κλονίζεται η εμπιστοσύνη των επενδυτών απέναντι στις πληροφορίες που παρέχονται από τη διοίκηση και τους ελεγκτές, γεγονός που συχνά οδηγεί σε πτώση της τιμής των μετοχών. Παράλληλα, η ανάγκη για αναδιάρθρωση με σκοπό την αποκατάσταση της κερδοφορίας μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των θέσεων εργασίας, επηρεάζοντας αρνητικά την ευημερία των εργαζομένων, οι οποίοι ενδέχεται να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο απώλειας της απασχόλησής τους. Οι ελεγκτές της εταιρείας, σε περιπτώσεις όπου αποδεικνύεται αμέλεια ή συγκάλυψη, είναι πιθανό να βρεθούν

αντιμέτωποι με νομικές διεκδικήσεις για τις ζημίες που υπέστησαν οι επενδυτές. Επιπλέον, οι επιπτώσεις επεκτείνονται και σε θεσμούς όπως τα συνταξιοδοτικά ταμεία, των οποίων οι επενδύσεις ενδέχεται να υποστούν απώλειες, καθώς και σε τομείς κοινωνικής πρόνοιας όπως η υγειονομική περίθαλψη, οι οποίοι επηρεάζονται έμμεσα από την οικονομική αστάθεια που προκαλείται.

2.6 Τρόποι Αναγνώρισης Παραποιημένων Οικονομικών Καταστάσεων

Η αξιολόγηση των λογιστικών καταστάσεων μέσω χρηματοοικονομικών δεικτών και αναλύσεων αποτελεί καθιερωμένη πρακτική στον χώρο της χρηματοοικονομικής. Τα εν λόγω κριτήρια επιτρέπουν τη διαχρονική παρακολούθηση της οικονομικής πορείας μιας επιχείρησης και συμβάλλουν στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την εξέλιξη των βασικών οικονομικών μεγεθών, διευκολύνοντας παράλληλα την αναγνώριση πιθανών ενδείξεων παραποίησης. Γενικά, τα χρηματοοικονομικά κριτήρια αποτελούν την ‘ακτινογραφία’ του οργανισμού αφού συμπεραίνονται τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία του. Παρακάτω παρουσιάζονται κριτήρια τα οποία παραποιούνται πιο συχνά:

- **Εισπρακτέοι λογαριασμοί και αποθέματα:** Θεωρούνται από τους πιο επιρρεπείς λογαριασμούς προς παραποίηση. Τα κριτήρια αποθέματα προς πωλήσεις είναι στατιστικά σημαντικό σε αρκετές μελέτες όπως και τα αποθέματα συν εισπρακτέοι λογαριασμοί προς συνολικό ενεργητικό, εισπρακτέοι λογαριασμοί προς πωλήσεις, αποθέματα προς σύνολο ενεργητικού και 365 επί αποθέματα προς το κόστος πωληθέντων.
- **Λογαριασμοί απαιτήσεων:** Ο Σπαθής (2002) αναφέρει πως η εξέταση των πωλήσεων ίσως αποκαλύψει επιπλέον διαφορές στους λογαριασμούς των απαιτήσεων. Εδώ τα κριτήρια ορίζονται ως εισπρακτέοι λογαριασμοί προς πωλήσεις, 365 επί απαιτήσεις προς πωλήσεις, πωλήσεις προς συνολικό ενεργητικό και πωλήσεις προς ίδια κεφάλαια.
- **Λογαριασμοί υποχρεώσεων:** Αναφέρεται πως οι υψηλές τιμές στο κριτήριο σύνολο υποχρεώσεων προς σύνολο ενεργητικού οδηγεί συχνά τις επιχειρήσεις να παραποιήσουν τις οικονομικές τους καταστάσεις προκειμένου να καθυστερήσουν την επερχόμενη πτώχευση. Στα εν λόγω κριτήρια περιλαμβάνονται και οι βραχυχρόνιες υποχρεώσεις προς το συνολικό ενεργητικό, ο λογαριασμός του συνολικού χρέους και το κεφάλαιο κίνησης προς το συνολικό ενεργητικό.
- **Λογαριασμοί αποτελεσμάτων:** Ο Worthy (1984) υποστηρίζει ότι οι τεχνικές παραποίησης που αφορούν τα κέρδη μπορούν να ομαδοποιηθούν είτε σε αυτές που αφορούν αλλαγή λογιστικής μεθόδου, σε τροποποίηση του κόστους, είτε σε

αλλαγή οικονομικού έτους. Εδώ τα κριτήρια βασίζονται στην κερδοφορία όπως μικτά κέρδη προς πωλήσεις, μικτά κέρδη προς συνολικό ενεργητικό, κέρδη προ φόρων και τόκων προς τις πωλήσεις.

- **Λογαριασμοί ρευστότητας:** Ο συνδυασμός χαμηλής ρευστότητας και ζημιών μπορεί να οδηγήσει στην παραποίηση των δεδομένων. Σε αυτή την περίπτωση τα κριτήρια που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι κυκλοφορούν ενεργητικό προς βραχυχρόνιες υποχρεώσεις και κυκλοφορούν ενεργητικό μείον τα αποθέματα προς τις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις.
- **Λογαριασμοί χρηματικών διαθεσίμων:** Τα κριτήρια που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι διαθέσιμα προς βραχυχρόνιες υποχρεώσεις και διαθέσιμα προς συνολικό ενεργητικό.

Η συστηματική ανάλυση των χρηματοοικονομικών δεικτών αποτελεί ουσιώδες εργαλείο για την αναγνώριση ενδεχόμενων αλλοιώσεων στις οικονομικές καταστάσεις. Οι δείκτες που εξετάστηκαν αποδεικνύονται ιδιαίτερα ευαίσθητοι σε λογιστικούς χειρισμούς, γεγονός που καθιστά αναγκαία την προσεκτική και συγκριτική τους αξιολόγηση.

Κεφάλαιο 3^ο

Δημιουργική Λογιστική

3.1 Ορισμοί Δημιουργικής Λογιστικής

Η δημιουργική ή επινοητική λογιστική αναφέρεται στην εσκεμμένη τροποποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με σκοπό την παρουσίαση μιας εικόνας της οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης που εξυπηρετεί συγκεκριμένα συμφέροντα. Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν αποδοθεί στην έννοια αυτή ποικίλοι χαρακτηρισμοί, όπως «επιθετική λογιστική» (cosmetic accounting), «παρουσίαση εντυπωσιακών αποτελεσμάτων» (window dressing), «διαχείριση κερδών» (earnings management) και «εξομάλυνση εισοδήματος» (income smoothing), οι οποίοι υποδηλώνουν τις διαφορετικές μορφές και σκοπιμότητες που μπορεί να λάβει η πρακτική αυτή.

Η επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας αναδεικνύει την απουσία ενός ενιαίου και καθολικά αποδεκτού ορισμού για τη δημιουργική λογιστική. Οι ερμηνείες που έχουν προταθεί ποικίλλουν, αντανακλώντας διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις και ερευνητικά πλαίσια. Οι μελέτες που ακολουθούν έχουν διεξαχθεί κυρίως στο Ηνωμένο Βασίλειο και προσφέρουν σημαντικές συμβολές στην κατανόηση του φαινομένου.

Συγκεκριμένα, ο Griffiths (1986) υποστηρίζει ότι το σύνολο των επιχειρήσεων στο Ηνωμένο Βασίλειο προβαίνει, σε κάποιο βαθμό, σε χειραγώγηση των λογιστικών της αποτελεσμάτων. Σύμφωνα με τον ίδιο, οι δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις βασίζονται σε λογιστικά βιβλία που έχουν είτε παραποιηθεί με προσοχή, είτε πλήρως ωραιοποιηθεί. Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στο επενδυτικό κοινό σε εξαμηνιαία βάση έχουν τροποποιηθεί με σκοπό την προστασία των υπευθύνων. Η εν λόγω πρακτική εξαπάτησης πραγματοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε να παραμένει εντός των ορίων της νομιμότητας και χαρακτηρίζεται ως «δημιουργική λογιστική».

Σύμφωνα με τον Jameson (1988), οι λογιστικές διεργασίες συνιστούν ένα σύνολο σχέσεων και κρίσιμων αποφάσεων, οι οποίες αφορούν την αντιμετώπιση σύνθετων ζητημάτων και την επιλογή μεταξύ αντιτιθέμενων μεθοδολογικών προσεγγίσεων στην απεικόνιση των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από χρηματοοικονομικά γεγονότα και συναλλαγές. Ο συγγραφέας επισημαίνει ότι η εν λόγω διαδικασία ενέχει υψηλό βαθμό υποκειμενικότητας και απαιτεί την άσκηση επαγγελματικής κρίσης, στοιχεία που αποτελούν ταυτόχρονα πλεονεκτήματα και αδυναμίες της λογιστικής επιστήμης. Από τη μία πλευρά, η λογιστική οφείλει να διατηρεί την απαραίτητη ευελιξία ώστε να μπορεί να

ανταποκρίνεται σε ένα ευρύ φάσμα οικονομικών καταστάσεων και να τις αποτυπώνει με ακρίβεια στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Από την άλλη, η ίδια αυτή ευελιξία μπορεί να καταστεί εργαλείο παραποίησης, εξαπάτησης ή εσφαλμένης παρουσίασης των οικονομικών δεδομένων. Οι πρακτικές αυτές, όταν εφαρμόζονται από λιγότερο ευσυνείδητους επαγγελματίες του κλάδου, έχουν καθιερωθεί στη βιβλιογραφία ως «δημιουργική λογιστική».

Ο Naser (1993) περιγράφει τη δημιουργική λογιστική ως τη διαδικασία μετασχηματισμού των λογιστικών δεδομένων από την αντικειμενική τους μορφή σε εκείνη που επιθυμούν να παρουσιάσουν οι συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων. Η διαδικασία αυτή επιτυγχάνεται είτε μέσω της εκμετάλλευσης των υφιστάμενων λογιστικών κανόνων, είτε μέσω της επιλεκτικής ή πλήρους αγνόησής τους. Ο ίδιος επισημαίνει ότι η ευχέρεια επιλογών που παρέχεται από το Αγγλοσαξονικό λογιστικό σύστημα ενδέχεται να καταλήξει σε καταχρηστική εφαρμογή, υπονομεύοντας τη διαφάνεια και την αξιοπιστία των οικονομικών πληροφοριών.

Ο Smith (1996) υιοθετεί μια μάλλον απαισιόδοξη στάση απέναντι στη λογιστική πρακτική της δεκαετίας του 1980, υποστηρίζοντας ότι η παρατηρούμενη αύξηση των εταιρικών κερδών κατά την περίοδο αυτή δεν αντανakλούσε απαραίτητα πραγματική οικονομική πρόοδο. Αντιθέτως, σύμφωνα με την άποψή του, ένα σημαντικό μέρος αυτής της ανάπτυξης οφειλόταν στη συστηματική χρήση λογιστικών τεχνασμάτων και μεθόδων παρουσίασης, οι οποίες συνέβαλαν στη διαμόρφωση μιας εικόνας ευημερίας που δεν στηριζόταν σε ουσιώδη οικονομικά θεμέλια.

Σύμφωνα με τον Μπαραλέξη (2001), η δημιουργική λογιστική μπορεί να οριστεί ως η σκόπιμη αξιοποίηση των ασαφειών ή αδυναμιών του λογιστικού και νομικού πλαισίου, ή ακόμη και η παραβίασή του, με στόχο την παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων κατά τρόπο που ευνοεί την επιχείρηση. Εναλλακτικά, μπορεί να θεωρηθεί ως η αυθαίρετη προσαρμογή των λογιστικών μεγεθών από τους υπεύθυνους συντάκτες, κατά παρέκκλιση των θεσπισμένων κανόνων, προκειμένου να αποτυπωθεί μια εικόνα που αντανakλά τις επιθυμίες της διοίκησης και όχι την πραγματική οικονομική θέση της εταιρείας. Ουσιαστικά, πρόκειται για μια πρακτική δημιουργικής επεξεργασίας των λογιστικών βιβλίων, η οποία οδηγεί στην ωραιοποίηση της χρηματοοικονομικής εικόνας της επιχείρησης.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, σύμφωνα με τους προαναφερθέντες ορισμούς — με εξαίρεση εκείνον του Μπαραλέξη — η έννοια της δημιουργικής λογιστικής

συνδέεται άμεσα με την ευελιξία στην εφαρμογή των λογιστικών προτύπων. Ειδικότερα, οι Arnat, Blake και Oliveras (1999) επισημαίνουν ότι το φαινόμενο της δημιουργικής λογιστικής παρουσιάζει ιδιαίτερη διάδοση στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η συγκεκριμένη χώρα αποτέλεσε, άλλωστε, την πρώτη που θεμελίωσε ένα επαγγελματικό λογιστικό πλαίσιο με σύγχρονη δομή, αξιοποιώντας τα λογιστικά πρότυπα για την ευνοϊκότερη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων. Η καθιέρωση αυτών των προτύπων συνέβαλε ουσιαστικά στην ενίσχυση της αξιοπιστίας και της συγκρισιμότητας των λογιστικών πληροφοριών.

3.2 Διάκριση σε Θεμιτή και Αθέμιτη

Η δημιουργική λογιστική δύναται να διακριθεί σε δύο κύριες μορφές: τη θεμιτή και την αθέμιτη. Η θεμιτή δημιουργική λογιστική αναφέρεται στην εφαρμογή των γενικά παραδεκτών λογιστικών αρχών, οι οποίες παρέχουν στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να παρουσιάζουν τα χρηματοοικονομικά τους αποτελέσματα με τρόπο που ενδέχεται να μην αποτυπώνει πλήρως την ουσία των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων. Παρότι οι μέθοδοι αυτές ενδέχεται να δημιουργούν παραπλανητικές εντυπώσεις, παραμένουν εντός των ορίων του θεσμικού πλαισίου και θεωρούνται αποδεκτές πρακτικές στο πλαίσιο της λογιστικής τυποποίησης.

Αντιθέτως, η αθέμιτη δημιουργική λογιστική συνιστά πρακτική που υπονομεύει την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, καθώς παραβιάζει τις θεμελιώδεις αρχές και κανόνες της λογιστικής επιστήμης. Μέσω της σκόπιμης παραπληροφόρησης του επενδυτικού κοινού, επιδιώκεται η τεχνητή διόγκωση ή συρρίκνωση των αποτελεσμάτων, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε στρεβλή εικόνα της οικονομικής θέσης και επίδοσης της επιχείρησης.

Αναμφίβολα, η δημιουργική λογιστική έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονου προβληματισμού τα τελευταία χρόνια, τόσο για τους επαγγελματίες του λογιστικού κλάδου, όσο και για τους ελεγκτικούς μηχανισμούς. Η ανάγκη για περιορισμό ή έστω για μερική εξάλειψη του φαινομένου έχει αναδειχθεί ως κρίσιμη προτεραιότητα, δεδομένων των επιπτώσεων που μπορεί να επιφέρει στην αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών πληροφοριών και στη διαφάνεια της εταιρικής διακυβέρνησης.

3.3 Στρεβλώσεις Δημιουργικής Λογιστικής

Οι στρεβλώσεις στη λογιστική πρακτική αναφέρονται στις αποκλίσεις της παρεχόμενης λογιστικής πληροφόρησης από την πραγματική οικονομική κατάσταση της

επιχείρησης. Τέτοιες αποκλίσεις δύνανται να αλλοιώσουν τη χρησιμότητα και την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων, επηρεάζοντας την ορθή λήψη αποφάσεων από τους χρήστες τους. Οι στρεβλώσεις αυτές εμφανίζονται κυρίως σε τρεις διακριτές μορφές:

- i. **Σφάλματα εκτίμησης από τη διοίκηση:** Οι λογιστικές εκτιμήσεις που πραγματοποιούνται από τα διοικητικά στελέχη ενδέχεται να περιλαμβάνουν ακούσια σφάλματα ή παραλείψεις, χωρίς πρόθεση παραπλάνησης. Τα σφάλματα αυτά αποτελούν μία από τις βασικές αιτίες δημιουργίας στρεβλώσεων στη λογιστική απεικόνιση.
- ii. **Ενίσχυση Εταιρικής Εικόνας:** Ανώτερα διοικητικά στελέχη ενδέχεται να αξιοποιήσουν την ευχέρεια που παρέχει το λογιστικό πλαίσιο, προκειμένου να τροποποιήσουν τα αποτελέσματα με στόχο τη δημιουργία ευνοϊκών εντυπώσεων. Η πρακτική αυτή, γνωστή ως διαχείριση κερδών, μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές στρεβλώσεις των οικονομικών καταστάσεων.
- iii. **Ανεπάρκειες των λογιστικών προτύπων:** Ορισμένες φορές, τα υφιστάμενα λογιστικά πρότυπα αποτυγχάνουν να αποδώσουν με ακρίβεια την οικονομική ουσία των συναλλαγών και γεγονότων, γεγονός που μπορεί να προκαλέσει συστηματικές στρεβλώσεις στην παρουσίαση της οικονομικής θέσης και επίδοσης της επιχείρησης.

Αυτοί οι τρεις τύποι λογιστικών στρεβλώσεων δημιουργούν λογιστικό κίνδυνο κατά την ανάλυση των λογιστικών καταστάσεων. Ο λογιστικός κίνδυνος ορίζεται ως η αβεβαιότητα που ενυπάρχει κατά την αξιολόγηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, η οποία απορρέει από πιθανές στρεβλώσεις στη λογιστική απεικόνιση. Πρόκειται για έναν εγγενή κίνδυνο που συνδέεται με την επιλογή και εφαρμογή των λογιστικών μεθόδων, καθώς και με την έκταση της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει η διοίκηση στην επεξεργασία των αποτελεσμάτων της λογιστικής διαδικασίας, όπως ο ισολογισμός, η κατάσταση αποτελεσμάτων και οι ταμειακές ροές. Οι λογιστικές στρεβλώσεις προκύπτουν κυρίως από τη φύση του συστήματος δεδουλευμένης βάσης, το οποίο ενδέχεται να απομακρύνει την λογιστική απεικόνιση από την πραγματική οικονομική ουσία των συναλλαγών.

Τα λογιστικά πρότυπα, αν και θεμελιώδη για την ομοιομορφία και τη συγκρισιμότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, ενδέχεται σε ορισμένες περιπτώσεις να αποτελέσουν πηγή στρεβλώσεων. Διάφορες ομάδες χρηστών πιέζουν παρασκηνιακά ή φανερά με όλες τις δυνατότητες τους προκειμένου να προστατέψουν τα συμφέροντά τους. Ως αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας, τα λογιστικά πρότυπα ενδέχεται να μην απαιτούν

την παροχή των πλέον ουσιωδών και συναφών πληροφοριών, περιορίζοντας έτσι την πληρότητα και τη διαφάνεια των λογιστικών καταστάσεων. Επιπλέον, η ύπαρξη εναλλακτικών λογιστικών χειρισμών για όμοιες συναλλαγές ή γεγονότα — συχνά ως αποτέλεσμα της πρόβλεψης «οδών διαφυγής» για συγκεκριμένα συμφέροντα — μπορεί να οδηγήσει σε διαφοροποιήσεις στην απεικόνιση της οικονομικής πραγματικότητας. Μια ακόμη σημαντική πηγή στρεβλώσεων είναι η αρχή της συντηρητικότητας, η οποία ενσωματώνεται σε πολλά λογιστικά πρότυπα. Η πρακτική αυτή οδηγεί τους λογιστές στο να απομειώνουν την αξία στοιχείων του ενεργητικού όταν υπάρχει ένδειξη υποβάθμισης, χωρίς όμως να εφαρμόζεται με την ίδια συνέπεια η επανεκτίμηση προς τα άνω σε περιπτώσεις ανάκαμψης. Η συντηρητικότητα, αν και χρήσιμη στο πλαίσιο της πιστωτικής ανάλυσης, δύναται να επιφέρει μεροληπτική απαισιοδοξία στην παρουσίαση της καθαρής θέσης, περιορίζοντας την ακρίβεια της συνολικής εικόνας της επιχείρησης.

Η λογιστική, βάσει της δεδουλευμένης αρχής, προϋποθέτει τη διατύπωση προβλέψεων και εκτιμήσεων σχετικά με τις επιπτώσεις των συναλλαγών στις μελλοντικές ταμειακές ροές. Η ενσωμάτωση αυτών των εκτιμήσεων ενισχύει τη δυνατότητα των λογιστικών μεγεθών να αποτυπώνουν τις οικονομικές δραστηριότητες με χρονική ακρίβεια και συνάφεια προς την πραγματική επιχειρηματική εξέλιξη. Ωστόσο, η φύση των εκτιμήσεων αυτών ενέχει τον κίνδυνο σφαλμάτων, τα οποία δύναται να επιφέρουν στρεβλώσεις στην πληροφοριακή αξία των λογιστικών δεδομένων.

Τα λογιστικά πρότυπα συχνά καλούνται να ισορροπήσουν μεταξύ δύο θεμελιωδών ποιοτικών χαρακτηριστικών της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης: της αξιοπιστίας και της συνάφειας. Η έμφαση στην αξιοπιστία ενδέχεται να περιορίσει την έγκαιρη αναγνώριση των επιπτώσεων ορισμένων επιχειρηματικών γεγονότων και συναλλαγών, καθώς απαιτεί την ύπαρξη επαρκών τεκμηρίων για την εκτίμηση των συνεπειών τους επί των ταμειακών ροών.

Ενδεικτικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης αποτελούν οι ενδεχόμενες ζημίες. Πριν καταχωρηθεί μια πρόβλεψη ως ζημία, απαιτείται η δυνατότητα λογικής εκτίμησης του ύψους της. Ως αποτέλεσμα, πολλές ενδεχόμενες ζημίες δεν αποτυπώνονται στις λογιστικές καταστάσεις, ακόμη και όταν η ύπαρξή τους είναι προφανής και πέραν κάθε αμφιβολίας, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε καθυστερημένη ή ελλιπή πληροφόρηση για τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων.

- i. Η σκόπιμη ωραιοποίηση των λογιστικών καταστάσεων από τα στελέχη των οικονομικών διευθύνσεων αποτελεί μία από τις βασικές αιτίες δημιουργίας

λογιστικών στρεβλώσεων. Αν και η παρέμβαση ενδέχεται να επηρεάζει τον ισολογισμό, η μεγαλύτερη έμφαση δίνεται συνήθως στον λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως, μέσω του οποίου επιχειρείται η διαχείριση της εικόνας της κερδοφορίας της επιχείρησης, πρακτική που είναι ευρέως γνωστή ως «διαχείριση κερδών». Η διαχείριση κερδών εφαρμόζεται για ποικίλους σκοπούς, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται: Η ενίσχυση των προσωπικών απολαβών των στελεχών μέσω βελτιωμένων οικονομικών επιδόσεων.

- ii. Η αποφυγή δυσμενών συμβατικών δεσμεύσεων έναντι των πιστωτών.
- iii. Η επίτευξη σύγκλισης με τις προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών, ώστε να διατηρηθεί η αξιοπιστία της επιχείρησης στην αγορά.
- iv. Η επιρροή επί της τιμής των μετοχών, μέσω της διαμόρφωσης θετικής εικόνας για την οικονομική κατάσταση της εταιρείας.

Η διαχείριση των κερδών δύναται να λάβει δύο μορφές:

α) Την εμφανή μορφή, η οποία συνίσταται στην τροποποίηση των λογιστικών μεθόδων και είναι ευκολότερα ανιχνεύσιμη από τους εξωτερικούς χρήστες των καταστάσεων.

β) Την συγκαλυμμένη μορφή, η οποία αφορά την αλλαγή στις λογιστικές εκτιμήσεις και πολιτικές που επηρεάζουν τους λογιστικούς αριθμούς, καθιστώντας την δυσκολότερη στην ανίχνευση και αξιολόγηση.

3.4 Αξιολόγηση ‘Κόκκινων Σημαιών’

Η πρακτική της διαχείρισης κερδών ενδέχεται να υποβαθμίζει την οικονομική ουσία των λογιστικών καταστάσεων, υπονομεύοντας την αξιοπιστία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και τη διαφάνεια της εταιρικής λογοδοσίας προς τους ενδιαφερόμενους φορείς. Κατά συνέπεια, η αναγνώριση και αξιολόγηση πιθανών ενδείξεων διαχειριστικής παρέμβασης αποτελεί κρίσιμη διαδικασία στο πλαίσιο της ανάλυσης των χρηματοοικονομικών δεδομένων.

Ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο για την εκτίμηση της ποιότητας των κερδών είναι η ταυτοποίηση των λεγόμενων «κόκκινων σημαιών» — στοιχείων που ενδέχεται να υποδηλώνουν την ύπαρξη σοβαρών προβλημάτων ή αποκλίσεων από την οικονομική πραγματικότητα. Οι ενδείξεις αυτές λειτουργούν ως προειδοποιητικά σήματα για τους αναλυτές και τους ελεγκτές, επισημαίνοντας την ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση. Ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιων σημείων περιλαμβάνουν:

- i. **Ανεπαρκής χρηματοοικονομική επίδοση:** Επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν σοβαρές οικονομικές δυσκολίες είναι πιθανό να υιοθετήσουν αμφιλεγόμενες λογιστικές πρακτικές.
- ii. **Συστηματικά υψηλότερα λογιστικά κέρδη σε σχέση με τις λειτουργικές ταμειακές ροές:** Η απόκλιση αυτή ενδέχεται να υποδηλώνει τεχνητή ενίσχυση των αποτελεσμάτων.
- iii. **Επαναλαμβανόμενη υπεροχή των λογιστικών κερδών έναντι των φορολογητέων:** Ενδέχεται να υποκρύπτει επιθετική λογιστική ή φορολογική στρατηγική.
- iv. **Έκθεση ελέγχου με επιφυλάξεις ή αρνητικά σχόλια:** Αποτελεί ένδειξη πιθανών προβλημάτων αξιοπιστίας ή συμμόρφωσης.
- v. **Ανάθεση ελέγχου σε μη αναγνωρισμένη ελεγκτική εταιρεία, ιδιαίτερα σε μεγάλες επιχειρήσεις:** Εγείρει ερωτήματα ως προς την ανεξαρτησία και την ποιότητα του ελέγχου.
- vi. **Συχνές ή ανεξήγητες μεταβολές στις λογιστικές πολιτικές:** Μπορεί να υποδηλώνουν προσπάθεια χειραγώγησης των αποτελεσμάτων.
- vii. **Αιφνίδια αύξηση αποθεμάτων χωρίς αντίστοιχη αύξηση πωλήσεων:** Ενδέχεται να υποδηλώνει τεχνητή ενίσχυση της παραγωγικής δραστηριότητας ή προβλήματα στη διαχείριση αποθεμάτων.

3.5 Συνέπειες της Δημιουργικής Λογιστικής

Οι επιπτώσεις της είναι πολυδιάστατες και επηρεάζουν όχι μόνο την ακρίβεια της οικονομικής πληροφόρησης, αλλά και τη λειτουργική και ηθική υπόσταση των επιχειρήσεων.

- **Παραμόρφωση της Οικονομικής Πραγματικότητας:** Η χρήση δημιουργικών τεχνικών μπορεί να αλλοιώσει την εικόνα της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης παρουσιάζοντας πλασματικά αποτελέσματα. Αυτή η παραπλανητική απεικόνιση ενδέχεται να οδηγήσει σε λανθασμένες εκτιμήσεις από επενδυτές, αναλυτές και λοιπούς ενδιαφερόμενους (Debbarma, 2023).
- **Υπονόμευση της Εμπιστοσύνης και της Αγοραστικής Συμπεριφοράς:** Η αποκάλυψη χειραγωγικών πρακτικών πλήττει την εμπιστοσύνη των ενδιαφερομένων φορέων, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε απόσυρση επενδύσεων, πτώση της μετοχικής αξίας και γενικότερη αποσταθεροποίηση της αγοράς (Nekhili, 2017· Richardson et al., 2006).

- **Επιπτώσεις στη Φήμη και την Εταιρική Υπευθυνότητα:** Η φθορά της φήμης αποτελεί μία από τις σοβαρότερες συνέπειες για τις επιχειρήσεις που εμπλέκονται σε δημιουργική λογιστική. Η απώλεια αξιοπιστίας επηρεάζει τις σχέσεις με πελάτες, εργαζομένους και συνεργάτες, ενώ υπονομεύει την εταιρική κοινωνική ευθύνη και τη μακροπρόθεσμη στρατηγική βιωσιμότητα (Schleicher, 2018· Cugona, 2020).
- **Ρυθμιστικές Αντιδράσεις και Νομικές Επιπτώσεις:** Η συχνότητα εμφάνισης σκανδάλων έχει οδηγήσει τις ρυθμιστικές αρχές στην ενίσχυση της εποπτείας και στην υιοθέτηση αυστηρότερων λογιστικών προτύπων. Παράλληλα, οι επιχειρήσεις που εντοπίζονται να παραβιάζουν τις αρχές της διαφάνειας αντιμετωπίζουν νομικές κυρώσεις, πρόστιμα και ενδεχόμενες αγωγές (Armstrong et al., 2017· Dechow, Richardson & Tuna, 2003).
- **Περιορισμοί στον Ελεγκτικό Μηχανισμό:** Παρά τον κρίσιμο ρόλο των εξωτερικών ελεγκτών, η αποτελεσματικότητά τους συχνά περιορίζεται από την πολυπλοκότητα των λογιστικών τεχνικών ή από πιέσεις που ασκούνται από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων. Αυτό δημιουργεί ένα πρόσθετο ρίσκο για την έγκαιρη ανίχνευση παρατυπιών (Ijemo, 2014).
- **Διατάραξη της Οικονομικής Σταθερότητας:** Οι συνέπειες της δημιουργικής λογιστικής δεν είναι πάντοτε άμεσες ή προβλέψιμες. Η αιφνίδια αποκάλυψη χειραγώγησης μπορεί να προκαλέσει σοβαρές αναταράξεις στις αγορές, να κλονίσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών και να οδηγήσει σε συστημικές επιπτώσεις (Dechow et al., 2010).

Συμπερασματικά, η δημιουργική λογιστική δεν αποτελεί απλώς μια τεχνική παρέκκλιση από τα λογιστικά πρότυπα, αλλά ένα φαινόμενο με ευρύτερες επιπτώσεις στην οικονομική διακυβέρνηση, τη διαφάνεια και την ηθική λειτουργία των επιχειρήσεων. Η αποτελεσματική αντιμετώπισή της απαιτεί συντονισμένες ενέργειες: ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου, καλλιέργεια ηθικής εταιρικής κουλτούρας, ενδυνάμωση των ελεγκτικών μηχανισμών και προώθηση της διαφάνειας στην οικονομική πληροφόρηση.

Κεφάλαιο 4^ο

Εσωτερικός Ελεγκτής

4.1 Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου

Ένας ευρέως αποδεκτός ορισμός, ο οποίος προέρχεται από το Διεθνές Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (The Institute of Internal Auditors), αποτελεί σημείο αναφοράς για την κατανόηση του ρόλου και της φύσης του εσωτερικού ελέγχου σε διεθνές επίπεδο. «Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μία ανεξάρτητη και αντικειμενική διασφαλιστική και συμβουλευτική δραστηριότητα, σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες ενός οργανισμού. Βοηθά τον οργανισμό να επιτύχει τους αντικειμενικούς σκοπούς του, υιοθετώντας μία συστηματική, επαγγελματική προσέγγιση στην αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης».

Με άλλα λόγια, ο εσωτερικός έλεγχος συνιστά μια ανεξάρτητη και αμερόληπτη λειτουργία, η οποία παρέχει τόσο διαβεβαιωτικές όσο και συμβουλευτικές υπηρεσίες. Σκοπός του είναι η ενίσχυση της αξίας και η βελτιστοποίηση των επιχειρησιακών διαδικασιών ενός οργανισμού. Η εφαρμογή του βασίζεται σε μια συστηματική και επαγγελματικά τεκμηριωμένη μεθοδολογία, μέσω της οποίας επιδιώκεται η αξιολόγηση και η συνεχής αναβάθμιση της διαχείρισης κινδύνων, του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και των μηχανισμών εταιρικής διακυβέρνησης.

Η αποστολή του εσωτερικού ελέγχου συνίσταται στη διασφάλιση και ενίσχυση της αξίας του οργανισμού, μέσω της παροχής ανεξάρτητης και αντικειμενικής διαβεβαίωσης, καθώς και συμβουλευτικών υπηρεσιών. Στο πλαίσιο του σύγχρονου επιχειρηματικού περιβάλλοντος, το οποίο χαρακτηρίζεται από αυξανόμενη πολυπλοκότητα, ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου καθίσταται ολοένα και πιο κρίσιμος, ιδίως σε ό,τι αφορά τη διαχείριση των κινδύνων.

Στην καθημερινή του δραστηριότητα, ο εσωτερικός ελεγκτής επιτελεί ένα ευρύ φάσμα λειτουργιών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται:

- **Αξιολόγηση και διαχείριση κινδύνων:** Όλοι οι οργανισμοί, ανεξαρτήτως του αν ανήκουν στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα, εκτίθενται σε ποικίλους κινδύνους, οι οποίοι, εφόσον ενυπάρχουν, ενδέχεται να επιφέρουν σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις. Ο εσωτερικός ελεγκτής συμβάλλει καθοριστικά στον εντοπισμό, την

αξιολόγηση και την ορθολογική διαχείριση αυτών των κινδύνων, διασφαλίζοντας ότι ο οργανισμός δεν αναλαμβάνει μεγαλύτερο ρίσκο από το αναγκαίο.

- **Αναβάθμιση των δικλίδων ελέγχου:** Οι οργανισμοί εφαρμόζουν εσωτερικές δικλίδες ως μηχανισμούς πρόληψης και περιορισμού των κινδύνων. Για παράδειγμα, μια επιχείρηση που δραστηριοποιείται στην πώληση κινητών τηλεφώνων ενδέχεται να αντιμετωπίζει τον κίνδυνο υπεξαίρεσης. Ο εσωτερικός ελεγκτής, ως ειδικός στον σχεδιασμό και την αξιολόγηση των δικλίδων, μπορεί να προσφέρει πολύτιμες συμβουλές για τη βελτίωσή τους.
- **Συνεργασία με λοιπούς φορείς διασφάλισης:** Σε πολλούς οργανισμούς δραστηριοποιούνται επιπλέον μονάδες διασφάλισης, όπως τα τμήματα συμμόρφωσης ή ποιοτικού ελέγχου. Η ειδοποιός διαφορά του εσωτερικού ελεγκτή έγκειται στην ανεξαρτησία του, η οποία του επιτρέπει να παρέχει υψηλής ποιότητας και αμερόληπτη διασφάλιση.

Τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου είναι πολλαπλά και ουσιώδη για τη λειτουργία ενός οργανισμού. Συγκεκριμένα:

- Ενισχύει τη διαφάνεια και ενδυναμώνει τη λογοδοσία των διοικητικών και λειτουργικών διαδικασιών.
- Προάγει την υιοθέτηση δίκαιων, ηθικών και επαγγελματικά τεκμηριωμένων πρακτικών.
- Συμβάλλει ουσιαστικά στη βελτίωση της διαχείρισης κινδύνων, μέσω της έγκαιρης αναγνώρισης και αντιμετώπισής τους.
- Υποστηρίζει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, παρέχοντας αξιόπιστα δεδομένα και αξιολογήσεις.
- Διευκολύνει τη μέτρηση και παρακολούθηση της αποδοτικότητας των επιχειρησιακών λειτουργιών.

Ο εσωτερικός έλεγχος λειτουργεί ως στρατηγικό εργαλείο ενίσχυσης της οργανωσιακής διακυβέρνησης, καθώς προάγει τη διαφάνεια και συνδράμει στην επίτευξη των επιχειρησιακών στόχων. Μέσω της εφαρμογής εσωτερικών ελεγκτικών διαδικασιών, καθίσταται δυνατός ο εντοπισμός κινδύνων και λειτουργικών αδυναμιών, ενώ παράλληλα προωθείται η εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών.

Το πλαίσιο που διαμορφώθηκε από την Επιτροπή Χορηγών Οργανισμών της Επιτροπής Treadway (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway

Commission – COSO) αποτελεί ένα ευρέως αποδεκτό πρότυπο καθοδήγησης για την εγκαθίδρυση και διατήρηση ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Η αρχική του έκδοση δημοσιεύθηκε το 1992, ενώ η πιο πρόσφατη αναθεώρηση πραγματοποιήθηκε το 2013, ενσωματώνοντας τις εξελίξεις στο πεδίο της διακυβέρνησης και της διαχείρισης κινδύνων.

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης της λειτουργίας ενός εσωτερικού ελέγχου, είναι σημαντικό να διακρίνεται η έννοια της αποτελεσματικότητας από εκείνη της αποδοτικότητας. Η αποτελεσματικότητα αναφέρεται στην ικανότητα μιας ενέργειας ή διαδικασίας να επιτυγχάνει τον επιδιωκόμενο στόχο, ενώ η αποδοτικότητα σχετίζεται με την επίτευξη των στόχων αυτών με τη βέλτιστη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων, δηλαδή με τον οικονομικότερο δυνατό τρόπο. Οι δύο έννοιες, αν και αλληλένδετες, δεν είναι ταυτόσημες και απαιτούν διακριτή προσέγγιση κατά την αξιολόγηση των οργανωσιακών επιδόσεων.

Οι βασικοί στόχοι του πλαισίου COSO απεικονίζονται στο ανώτερο επίπεδο του γνωστού ως «κύβου COSO» και περιλαμβάνουν:

- **Τη δημιουργία ενός ισχυρού περιβάλλοντος ελέγχου (Control Environment)**, το οποίο θέτει τις βάσεις για την ορθή λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- **Την αξιολόγηση των κινδύνων (Risk Assessment)**, με στόχο την αναγνώριση και κατανόηση των ενδεχόμενων απειλών που μπορεί να επηρεάσουν την επίτευξη των στόχων του οργανισμού.
- **Την εφαρμογή δικλίδων ασφαλείας (Control Activities)**, οι οποίες λειτουργούν ως μηχανισμοί πρόληψης και αποτροπής ανεπιθύμητων γεγονότων.
- **Την αποτελεσματική επικοινωνία και διαχείριση πληροφοριών (Information and Communication)**, που διασφαλίζει τη ροή αξιόπιστων και σχετικών δεδομένων εντός του οργανισμού.

Οι θεμελιώδεις αντικειμενικοί στόχοι ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ) εστιάζουν σε τρεις βασικούς πυλώνες που ενισχύουν τη λειτουργική αποτελεσματικότητα και τη θεσμική συμμόρφωση ενός οργανισμού:

- **Ανάπτυξη αποδοτικών λειτουργιών:** Το ΣΕΕ συμβάλλει στη βελτιστοποίηση των επιχειρησιακών διαδικασιών σε όλα τα επίπεδα της διοικητικής ιεραρχίας,

προάγοντας την αποδοτική χρήση των πόρων και την επίτευξη των στρατηγικών στόχων.

- **Ενίσχυση της λογοδοσίας:** Μέσω της συστηματικής παρακολούθησης και αξιολόγησης των λειτουργιών, το ΣΕΕ προάγει τη λογοδοσία προς τη διοίκηση, διασφαλίζοντας τη διαφάνεια και την υπευθυνότητα σε κάθε επίπεδο του οργανισμού.
- **Διασφάλιση της συμμόρφωσης:** Το ΣΕΕ υποστηρίζει τη συνεχή ευθυγράμμιση του οργανισμού με το ισχύον κανονιστικό και νομοθετικό πλαίσιο, μέσω της παρακολούθησης των εξελίξεων και της έγκαιρης ενημέρωσης για τυχόν μεταβολές που επηρεάζουν τη λειτουργία του.

4.2 Κανονιστικό Πλαίσιο Εσωτερικού Ελέγχου

Το Διεθνές Πλαίσιο Επαγγελματικής Εφαρμογής (International Professional Practice Framework – IPPF) αποτελεί το θεμελιώδες εννοιολογικό πλαίσιο που οργανώνει και δομεί την επίσημη καθοδήγηση του Διεθνούς Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών (The Institute of Internal Auditors) αναφορικά με την άσκηση του εσωτερικού ελέγχου. Το IPPF λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για την επαγγελματική πρακτική των εσωτερικών ελεγκτών, προσφέροντας σαφείς κατευθυντήριες γραμμές και πρότυπα.

Η επίσημη καθοδήγηση που περιλαμβάνεται στο πλαίσιο αυτό διακρίνεται σε δύο βασικές κατηγορίες, εκ των οποίων η πρώτη αφορά την υποχρεωτική καθοδήγηση, η οποία περιλαμβάνει:

- Τον επίσημο ορισμό του εσωτερικού ελέγχου, ο οποίος προσδιορίζει τη φύση, τον σκοπό και το πεδίο εφαρμογής της λειτουργίας.
- Τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου, που καθορίζουν τις απαιτήσεις για την εκτέλεση και αξιολόγηση των ελεγκτικών δραστηριοτήτων.
- Τις βασικές αρχές επαγγελματικής εφαρμογής, οι οποίες θεμελιώνουν τις αξίες και τις πρακτικές που πρέπει να διέπουν τον εσωτερικό έλεγχο.
- Τον κώδικα ηθικής, ο οποίος διασφαλίζει την τήρηση υψηλών προτύπων ακεραιότητας, αντικειμενικότητας, εμπιστευτικότητας και επαγγελματικής επάρκειας.

4.2.1 Κώδικας Δεοντολογίας

Η ηθική αποτελεί έναν θεμελιώδη κλάδο της φιλοσοφίας, ο οποίος εξετάζει τις έννοιες του ορθού και του εσφαλμένου, καθώς και του καλού και του κακού, στο πλαίσιο της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των κοινωνικών αξιών.

Η επαγγελματική δεοντολογία συνιστά εφαρμοσμένο πεδίο της ηθικής, το οποίο επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση ηθικών διλημμάτων που ανακύπτουν εντός συγκεκριμένων επαγγελματικών πλαισίων, όπως η ιατρική, η ελεγκτική, η νομική κ.ά. Η δεοντολογία παρέχει ένα σύνολο αρχών, κανόνων και κατευθυντήριων γραμμών που καθοδηγούν την επαγγελματική συμπεριφορά. Ωστόσο, η εφαρμογή αυτών των αρχών ενδέχεται να αποδειχθεί σύνθετη, ιδίως σε περιπτώσεις που χαρακτηρίζονται από πολυπλοκότητα ή συγκρουόμενα συμφέροντα. Η έννοια της δεοντολογίας ως φιλοσοφικό σύστημα αναφέρεται σε μια ηθική προσέγγιση κατά την οποία οι πράξεις θεωρούνται ηθικά ορθές όταν εκτελούνται σύμφωνα με το καθήκον, ανεξαρτήτως των συνεπειών που μπορεί να επιφέρουν είτε στον δρώντα, είτε στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Η δεοντολογική ηθική συνήθως εκφράζεται μέσω ενός συστήματος σαφώς καθορισμένων και κωδικοποιημένων κανόνων, οι οποίοι προσδιορίζουν ποιες πράξεις και συμπεριφορές θεωρούνται ηθικά αποδεκτές. Αντίθετα, η συνεπειοκρατική προσέγγιση της ηθικής βασίζεται στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων: μια πράξη θεωρείται ορθή ή εσφαλμένη ανάλογα με την έκβαση που επιφέρει. Με απλουστευμένους όρους, η συνεπειοκρατία υιοθετεί τη λογική ότι «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα».

Ωστόσο, η συνεπειοκρατική ηθική ενέχει τον κίνδυνο υπερβολικής ελαστικότητας, καθώς τα κριτήρια αξιολόγησης μπορούν να προσαρμοστούν κατά βούληση. Για τον λόγο αυτό, σε επαγγελματικούς τομείς που συνεπάγονται υψηλό βαθμό ευθύνης, η ηθική πρακτική ταυτίζεται κατά κανόνα με τη δεοντολογική προσέγγιση.

Ένα επόμενο κρίσιμο ζήτημα στο πλαίσιο της δεοντολογίας αφορά τη μορφή των κανόνων: αν δηλαδή θα βασίζονται σε γενικές αρχές ή σε αυστηρά καθορισμένους κανόνες. Κάθε προσέγγιση παρουσιάζει πλεονεκτήματα και περιορισμούς. Στον χώρο της ελεγκτικής, η επικρατούσα τάση είναι η υιοθέτηση ενός πλαισίου βασισμένου σε αρχές, το οποίο προσφέρει μεγαλύτερη ευελιξία και δυνατότητα προσαρμογής σε σύνθετες και μεταβαλλόμενες συνθήκες.

4.2.2 Κώδικας Ηθικής

Οι κώδικες δεοντολογίας μπορούν να διαμορφωθούν είτε με βάση τις αρχές, είτε με βάση τους κανόνες, ανάλογα με τη φιλοσοφική και λειτουργική προσέγγιση που υιοθετείται στο εκάστοτε επαγγελματικό πλαίσιο.

Οι ηθικοί κώδικες που βασίζονται σε αρχές χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ευελιξία και δυνατότητα προσαρμογής, καθιστώντας τους εφαρμόσιμους σε ευρύ φάσμα περιστάσεων. Δεν περιορίζονται σε μια μηχανιστική προσέγγιση συμμόρφωσης τύπου «box ticking», αλλά αντιθέτως ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και την ουσιαστική κατανόηση των ηθικών αξιών. Μέσω αυτής της προσέγγισης, διατηρείται η ουσία της ηθικής πράξης, χωρίς να απολυτοποιούνται οι διαδικασίες.

Οι ηθικοί κώδικες που βασίζονται σε κανόνες, από την άλλη πλευρά, είναι περισσότερο λεπτομερείς και προσφέρουν σαφή καθοδήγηση, περιορίζοντας τον κίνδυνο παρερμηνειών. Η συμμόρφωση με αυτούς τους κώδικες είναι ευκολότερη, όπως και ο έλεγχος της τήρησής τους. Ωστόσο, η βασική τους αδυναμία έγκειται στο γεγονός ότι δεν είναι δυνατόν να προβλέψουν και να καλύψουν κάθε πιθανή κατάσταση που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας επαγγελματίας, με αποτέλεσμα να απαιτείται συχνά ερμηνευτική ευχέρεια ή συμπληρωματική καθοδήγηση.

Οι περισσότεροι επαγγελματικοί κώδικες δεοντολογίας υιοθετούν ένα πλαίσιο βασισμένο σε γενικές αρχές, το οποίο επιτρέπει μεγαλύτερη ευελιξία και προσαρμοστικότητα σε ποικίλες συνθήκες και ηθικά διλήμματα. Παράλληλα, σε περιπτώσεις που απαιτείται μεγαλύτερη σαφήνεια ή εξειδίκευση, οι αρχές αυτές συμπληρώνονται με συγκεκριμένους κανόνες, ώστε να διασφαλίζεται η συνέπεια και η ορθή εφαρμογή των ηθικών προτύπων στην πράξη.

Οι θεμελιώδεις αρχές που διέπουν την άσκηση του εσωτερικού ελέγχου αποτελούν αδιαπραγμάτευτες προϋποθέσεις για την αξιοπιστία και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Οι αρχές αυτές οφείλουν να τηρούνται απαρέγκλιτα τόσο από φυσικά πρόσωπα όσο και από νομικές οντότητες που δραστηριοποιούνται στον τομέα του εσωτερικού ελέγχου. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνουν:

- **Ακεραιότητα (Integrity):** Η ακεραιότητα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της επαγγελματικής συμπεριφοράς των εσωτερικών ελεγκτών. Μέσω της αδιάβλητης

στάσης τους, θεμελιώνεται η εμπιστοσύνη των ενδιαφερόμενων μερών και διασφαλίζεται η αξιοπιστία των κρίσεών τους.

- **Αντικειμενικότητα (Objectivity):** Οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να επιδεικνύουν το υψηλότερο δυνατό επίπεδο αντικειμενικότητας κατά τη συλλογή, αξιολόγηση και παρουσίαση πληροφοριών που σχετίζονται με τις υπό εξέταση λειτουργίες ή διαδικασίες. Η κρίση τους πρέπει να βασίζεται σε ισορροπημένη ανάλυση όλων των σχετικών δεδομένων, χωρίς να επηρεάζεται από προσωπικά ή εξωτερικά συμφέροντα.
- **Εμπιστευτικότητα (Confidentiality):** Η διαχείριση των πληροφοριών που αποκτώνται κατά την άσκηση του ελέγχου πρέπει να διέπεται από σεβασμό προς την αξία και την ιδιοκτησία τους. Οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν επιτρέπεται να αποκαλύπτουν πληροφορίες χωρίς την κατάλληλη εξουσιοδότηση, εκτός εάν υφίσταται νομική ή επαγγελματική υποχρέωση για τη δημοσιοποίησή τους.
- **Επαγγελματική επάρκεια (Competency):** Η αποτελεσματική άσκηση του εσωτερικού ελέγχου προϋποθέτει την κατοχή των αναγκαίων γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειρίας. Οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να διασφαλίζουν τη συνεχή επαγγελματική τους ανάπτυξη, προκειμένου να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του ρόλου τους με επάρκεια και υπευθυνότητα.

Οι βασικές αρχές του εσωτερικού ελέγχου εξειδικεύονται περαιτέρω μέσω συγκεκριμένων επαγγελματικών υποχρεώσεων και συμπεριφορών που οφείλουν να τηρούν οι εσωτερικοί ελεγκτές, τόσο σε ατομικό όσο και σε οργανωτικό επίπεδο.

1. Ακεραιότητα (Integrity)

Η αρχή της ακεραιότητας επιβάλλει στους εσωτερικούς ελεγκτές να:

- Εκτελούν τα καθήκοντά τους με εντιμότητα, επιμέλεια και υπευθυνότητα, διασφαλίζοντας την αξιοπιστία των ενεργειών τους.
- Συμμορφώνονται πλήρως με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και προβαίνουν στις απαιτούμενες κοινοποιήσεις, όπως ορίζονται από τη νομοθεσία.
- Απέχουν συνειδητά από κάθε μορφή παράνομης ή ανήθικης δραστηριότητας, αποφεύγοντας ενέργειες που θα μπορούσαν να πλήξουν την προσωπική τους αξιοπρέπεια ή τη φήμη του οργανισμού.
- Υποστηρίζουν ενεργά τους νόμιμους και ηθικούς σκοπούς του οργανισμού, όπως αυτοί καθορίζονται από την κείμενη νομοθεσία και τις θεσμικές αρχές.

2. Αντικειμενικότητα (Objectivity)

Η αντικειμενικότητα απαιτεί από τους εσωτερικούς ελεγκτές να:

- Μην συμμετέχουν σε δραστηριότητες ή να συνάπτουν σχέσεις που ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά ή να θεωρηθεί ότι επηρεάζουν την αμεροληψία της κρίσης τους. Αυτό περιλαμβάνει περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων με τον οργανισμό.
- Απορρίπτουν οποιαδήποτε προσφορά ή ενέργεια που θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την επαγγελματική τους ακεραιότητα ή να δημιουργήσει υπόνοιες προκατάληψης.
- Κοινοποιούν με διαφάνεια όλες τις ουσιώδεις πληροφορίες που έχουν στη διάθεσή τους και οι οποίες, αν παραλειφθούν, ενδέχεται να αλλοιώσουν την αξιοπιστία των ελεγκτικών ευρημάτων και συμπερασμάτων.

3. Εμπιστευτικότητα (Confidentiality)

- Η τήρηση της εμπιστευτικότητας αποτελεί θεμελιώδη αρχή του Κώδικα Ηθικής του Διεθνούς Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA). Οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να επιδεικνύουν ιδιαίτερη σύνεση κατά τη χρήση και διαχείριση των πληροφοριών που αποκτούν στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Η προστασία των δεδομένων αυτών είναι καθοριστική για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης και της ακεραιότητας της ελεγκτικής διαδικασίας.
- Επιπλέον, οι ελεγκτές δεν επιτρέπεται να αξιοποιούν τις πληροφορίες που έχουν στη διάθεσή τους για προσωπικό όφελος ή με τρόπο που παραβιάζει τη νομοθεσία ή υπονομεύει τους θεσμικούς και ηθικούς στόχους του οργανισμού. Η χρήση των πληροφοριών πρέπει να γίνεται αποκλειστικά για τους σκοπούς του ελέγχου και εντός των ορίων της επαγγελματικής δεοντολογίας.

4. Επαγγελματική Επάρκεια (Competency)

- Η επαγγελματική επάρκεια αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική άσκηση του εσωτερικού ελέγχου. Οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να αναλαμβάνουν μόνο εκείνα τα έργα για τα οποία διαθέτουν την απαιτούμενη γνώση, εμπειρία και τεχνική κατάρτιση. Η παροχή υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου πρέπει να εναρμονίζεται με τα Διεθνή Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου, όπως αυτά ορίζονται από το IIA.

- Παράλληλα, οι επαγγελματίες του ελέγχου οφείλουν να επιδιώκουν τη συνεχή βελτίωση της επάρκειας, της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των υπηρεσιών τους, μέσω της διαρκούς επιμόρφωσης και της προσαρμογής στις εξελίξεις του κλάδου. Η επαγγελματική ανάπτυξη δεν αποτελεί απλώς προσωπική επιλογή, αλλά θεσμική υποχρέωση που ενισχύει τη συνολική αξιοπιστία του ελεγκτικού έργου.

4.3 Ευθύνες Εσωτερικών Ελεγκτών που σχετίζονται με την Απάτη

Οι εσωτερικοί ελεγκτές διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην πρόληψη και τον εντοπισμό φαινομένων απάτης εντός των οργανισμών. Η άμεση πρόσβασή τους στις εσωτερικές λειτουργίες και η εις βάθος κατανόηση των διαδικασιών τους καθιστούν ιδιαίτερα κατάλληλους για την αναγνώριση πιθανών δόλιων ενεργειών, οι οποίες ενδέχεται να διαφεύγουν της προσοχής άλλων μηχανισμών ελέγχου.

Οφείλουν να βρίσκονται σε διαρκή εγρήγορση απέναντι σε σημαντικούς κινδύνους που μπορεί να επηρεάσουν την επίτευξη των στρατηγικών στόχων, τη λειτουργική αποτελεσματικότητα ή την αξιοποίηση των πόρων του οργανισμού. Παρ' όλα αυτά, ακόμη και οι πλέον τεκμηριωμένες διαδικασίες διασφάλισης, όταν εφαρμόζονται με τη δέουσα επαγγελματική επιμέλεια, δεν μπορούν να εγγυηθούν την πλήρη αναγνώριση όλων των ουσιωδών κινδύνων.

Στο πλαίσιο της λογοδοσίας, ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να ενημερώνει περιοδικά την ανώτατη διοίκηση και το διοικητικό συμβούλιο σχετικά με τον σκοπό, την εξουσιοδότηση, τις αρμοδιότητες και την απόδοση της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου, σε συνάρτηση με το εγκεκριμένο σχέδιο δράσης και τη συμμόρφωση προς τον Κώδικα Δεοντολογίας του ΠΑ και τα διεθνή πρότυπα. Οι αναφορές αυτές πρέπει να περιλαμβάνουν κρίσιμα ζητήματα που άπτονται της διαχείρισης κινδύνων και του ελέγχου, όπως οι κίνδυνοι απάτης, θέματα εταιρικής διακυβέρνησης και άλλες παραμέτρους που απαιτούν την προσοχή της διοίκησης ή/και του διοικητικού συμβουλίου.

4.4 Ο Ρόλος του Εσωτερικού Ελέγχου στην Καταπολέμηση της Απάτης

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της απάτης εντός ενός οργανισμού απαιτεί τη συνεργασία και τον συντονισμό πολλαπλών λειτουργικών μονάδων, μεταξύ των οποίων ο εσωτερικός έλεγχος διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο. Οι εσωτερικοί ελεγκτές συμβάλλουν ενεργά τόσο στην πρόληψη, όσο και στον εντοπισμό φαινομένων απάτης, μέσω της

αξιολόγησης της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των υφιστάμενων εσωτερικών ελέγχων, της υποστήριξης της διοίκησης στη θέσπιση προληπτικών μηχανισμών και της διερεύνησης περιπτώσεων υπόνοιας απάτης.

Κατά την εκτέλεση των ελεγκτικών εργασιών, οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να:

- Εξετάζουν τους κινδύνους απάτης στο πλαίσιο της αξιολόγησης του σχεδιασμού των εσωτερικών ελέγχων και να καθορίζουν τα κατάλληλα ελεγκτικά βήματα.
- Διαθέτουν επαρκή γνώση των μηχανισμών και μορφών απάτης, ώστε να μπορούν να εντοπίζουν ενδείξεις (κόκκινες σημαίες) που υποδηλώνουν πιθανή δόλια συμπεριφορά.
- Βρίσκονται σε συνεχή εγρήγορση για την αναγνώριση ευκαιριών που θα μπορούσαν να επιτρέψουν την εκδήλωση απάτης, όπως η ύπαρξη αδυναμιών ή ελλείψεων στους ελέγχους.
- Αξιολογούν κατά πόσο η διοίκηση ασκεί ενεργά την ευθύνη της για την εποπτεία του προγράμματος διαχείρισης κινδύνου απάτης, αν έχουν ληφθεί έγκαιρα και επαρκή διορθωτικά μέτρα για τυχόν διαπιστωμένες αδυναμίες, και αν το σχέδιο παρακολούθησης του προγράμματος παραμένει αποτελεσματικό.
- Εξετάζουν τους δείκτες απάτης και αποφασίζουν αν απαιτείται περαιτέρω δράση ή αν πρέπει να προταθεί η διεξαγωγή έρευνας.
- Εισηγούνται τη διεξαγωγή έρευνας όταν οι περιστάσεις το επιβάλλουν.

Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στις έρευνες για απάτη διαφέρει ανάλογα με τον οργανισμό. Σε κάποιες περιπτώσεις, η μονάδα εσωτερικού ελέγχου έχει την κύρια ευθύνη για τη διερεύνηση περιστατικών απάτης, ενώ αλλού λειτουργεί υποστηρικτικά, παρέχοντας πληροφορίες ή αναλύσεις που διευκολύνουν τη διαδικασία. Υπάρχουν επίσης οργανισμοί στους οποίους ο εσωτερικός έλεγχος δεν εμπλέκεται καθόλου στις έρευνες, καθώς η αρμοδιότητα αυτή έχει ανατεθεί σε άλλες εξειδικευμένες μονάδες ή εξωτερικούς φορείς.

Κεφάλαιο 5^ο

Μελέτες Περίπτωσης (Case Studies)

5.1 Americanas S.A.

Η περίπτωση της Americanas S.A., μιας από τις μεγαλύτερες αλυσίδες λιανικής στη Βραζιλία με δραστηριότητα στην πώληση ηλεκτρονικών ειδών, οικιακών συσκευών, βιβλίων, παιχνιδιών, επίπλων γραφείου και προϊόντων καθημερινής χρήσης, συνιστά χαρακτηριστικό παράδειγμα λογιστικής απάτης και παραποίησης οικονομικών καταστάσεων, με σοβαρές επιπτώσεις στην εταιρική διακυβέρνηση, την αξιοπιστία των ελεγκτικών μηχανισμών και την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Το σκάνδαλο που αποκαλύφθηκε τον Ιανουάριο του 2023, ανέδειξε τον ρόλο της δημιουργικής λογιστικής και την αδυναμία των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών να εντοπίσουν έγκαιρα τις παρατυπίες.

Η Americanas ανακοίνωσε την ύπαρξη «λογιστικών ασυνεπειών» ύψους περίπου 20 δισεκατομμυρίων ρεάις (περίπου 4 δισεκατομμύρια δολάρια), ποσό που αργότερα αναθεωρήθηκε στα 25,3 δισεκατομμύρια ρεάις. Η Americanas λάμβανε χρηματοδότηση από τράπεζες για να πληρώνει τους προμηθευτές της, αλλά δεν κατέγραφε αυτές τις υποχρεώσεις ως δανεισμό. Αντίθετα, τις εμφάνιζε ως εκπτώσεις ή πιστώσεις από τους προμηθευτές, μειώνοντας τεχνητά το κόστος πωληθέντων αγαθών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υπερτίμηση των καθαρών κερδών, την υποεκτίμηση των συνολικών υποχρεώσεων και την παραπλάνηση επενδυτών και πιστωτών. Οι παρατυπίες αφορούσαν κυρίως την εσφαλμένη καταγραφή χρηματοδοτήσεων από προμηθευτές, μέσω πρακτικών όπως οι «*verbos de propaganda cooperada*» (VPC), δηλαδή τεχνητές εκπτώσεις που δεν αποτυπώνονταν ορθά στα λογιστικά βιβλία. Πιο συγκεκριμένα, κατέγραφε αυτές τις εκπτώσεις πριν συμφωνηθούν ή πραγματοποιηθούν, αυξάνοντας τεχνητά τα έσοδα και μειώνοντας το κόστος. Η πρακτική αυτή δημιουργούσε προκαταβολικές λογιστικές εγγραφές χωρίς αντίκρισμα, ενίσχυε την εικόνα της κερδοφορίας και παραβίαζε τις αρχές της δεδουλευμένης βάσης και της συντηρητικότητας.

Η αποκάλυψη του σκανδάλου προκάλεσε άμεση αναταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Η μετοχή της Americanas σημείωσε πτώση 77% σε μία ημέρα, με απώλειες ύψους 8,34 δισεκατομμυρίων ρεάις σε χρηματιστηριακή αξία. Η εταιρεία υπέβαλε αίτηση για δικαστική προστασία από τους πιστωτές και ξεκίνησε διαδικασία αναδιάρθρωσης χρέους ύψους 42,5 δισεκατομμυρίων ρεάις. Η κρίση αυτή

ανέδειξε σοβαρές αδυναμίες στην εταιρική διακυβέρνηση και την εποπτεία των οικονομικών καταστάσεων.

Ιδιαίτερη κριτική δέχθηκε η ελεγκτική εταιρεία Price water house Coopers (PwC), η οποία είχε αναλάβει τον εξωτερικό έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων της Americanas από το 2019. Παρά το μέγεθος των παρατυπιών, οι ελεγκτές δεν εντόπισαν τις λογιστικές ασυνέπειες, γεγονός που προκάλεσε έντονες αντιδράσεις από επενδυτές και καταναλωτές, οι οποίοι ζήτησαν αυστηρότερο έλεγχο των ελεγκτικών πρακτικών. Το περιστατικό αυτό εγείρει ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα των εξωτερικών ελέγχων και την ανεξαρτησία των ελεγκτικών εταιρειών.

Παράλληλα, η υπόθεση ανέδειξε την ανάγκη ενίσχυσης του ρόλου του εσωτερικού ελεγκτή. Η έλλειψη εσωτερικών μηχανισμών ελέγχου και η αδυναμία εντοπισμού των παρατυπιών από την ίδια την εταιρεία υποδηλώνουν ότι η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου ήταν είτε ανεπαρκής, είτε παραμελημένη. Ο εσωτερικός ελεγκτής, ως θεματοφύλακας της εταιρικής διαφάνειας, οφείλει να εντοπίζει και να αναφέρει πρακτικές δημιουργικής λογιστικής που ενδέχεται να οδηγήσουν σε παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

Στην περίπτωση της Americanas, η χρήση τεχνικών δημιουργικής λογιστικής οδήγησε σε συστηματική παραποίηση των οικονομικών στοιχείων, με σκοπό την ενίσχυση της εικόνας της εταιρείας και την προσέλκυση κεφαλαίων. Η πρακτική αυτή υπονομεύει την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών πληροφοριών και θέτει σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα της επιχείρησης.

Δύο χρόνια μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου, η Americanas εξακολουθεί να αντιμετωπίζει τις συνέπειες. Οι δικαστικές διαδικασίες βρίσκονται σε εξέλιξη, με την Ομοσπονδιακή Αστυνομία της Βραζιλίας να έχει ξεκινήσει τρεις έρευνες και να έχει θέσει σε εφαρμογή την «Επιχείρηση Αποκάλυψη» (Operation Disclosure), στοχεύοντας πρώην στελέχη της εταιρείας. Τον Ιανουάριο του 2025, οι εισαγγελικές αρχές απήγγειλαν κατηγορίες για απάτη σε πρώην διευθυντικά στελέχη της Americanas.

Η περίπτωση της Americanas S.A. αποτελεί ένα διδακτικό παράδειγμα για τη σημασία της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της αποτελεσματικής εποπτείας στον χρηματοοικονομικό τομέα. Αναδεικνύει την ανάγκη για ενίσχυση των εσωτερικών ελεγκτικών μηχανισμών, την αυστηροποίηση των ελεγκτικών προτύπων και την

καλλιέργεια κουλτούρας ηθικής και συμμόρφωσης εντός των επιχειρήσεων. Η δημιουργική λογιστική, όταν χρησιμοποιείται καταχρηστικά, μπορεί να μετατραπεί σε εργαλείο απάτης, με σοβαρές επιπτώσεις για την επιχείρηση, τους επενδυτές και την οικονομία συνολικά.

5.2 Luckin Coffee

Η περίπτωση της κινεζικής αλυσίδας καφέ Luckin Coffee αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα λογιστικής απάτης στον σύγχρονο επιχειρηματικό κόσμο. Το σκάνδαλο που αποκαλύφθηκε το 2020 ανέδειξε τον ρόλο της δημιουργικής λογιστικής ως εργαλείο παραπλάνησης και την αδυναμία των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτικών μηχανισμών να εντοπίσουν έγκαιρα τις παρατυπίες.

Η Luckin Coffee ιδρύθηκε το 2017 και μέσα σε μόλις τρία χρόνια κατάφερε να ξεπεράσει την Starbucks σε αριθμό καταστημάτων στην Κίνα, παρουσιάζοντας εντυπωσιακή ανάπτυξη και καινοτομία. Η εταιρεία εισήχθη στο χρηματιστήριο Nasdaq το 2019, προσελκύοντας επενδυτές με την υπόσχεση μιας τεχνολογικά προηγμένης και ταχύτατα αναπτυσσόμενης επιχείρησης. Ωστόσο, τον Απρίλιο του 2020, η εταιρεία παραδέχθηκε ότι είχε διογκώσει τεχνηέντως τις πωλήσεις της κατά τουλάχιστον 300 εκατομμύρια δολάρια.

Η απάτη πραγματοποιήθηκε μέσω εικονικών πωλήσεων που καταγράφονταν στα λογιστικά βιβλία της εταιρείας, χωρίς να αντιστοιχούν σε πραγματικές συναλλαγές. Συγκεκριμένα, η Luckin Coffee χρησιμοποιούσε πλασματικές παραγγελίες και εικονικές εκπτώσεις για να αυξήσει τεχνητά τα έσοδά της. Οι συναλλαγές αυτές γίνονταν μέσω τρίτων εταιρειών που συνδέονταν με την ίδια τη Luckin ή με στελέχη της, δημιουργώντας την ψευδαίσθηση αυξημένης ζήτησης και κερδοφορίας. Η πρακτική αυτή είχε ως αποτέλεσμα την υπερτίμηση των εσόδων και των καθαρών κερδών, την παραπλάνηση των επενδυτών και των ρυθμιστικών αρχών και την τεχνητή ενίσχυση της αξίας της μετοχής,

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ (SEC) διεξήγαγε έρευνα και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εταιρεία άντλησε περισσότερα από 864 εκατομμύρια δολάρια από επενδυτές, βασιζόμενη σε παραποιημένα οικονομικά στοιχεία. Η Luckin Coffee συμφώνησε να καταβάλει πρόστιμο ύψους 180 εκατομμυρίων δολαρίων για να διευθετήσει τις κατηγορίες, ενώ η μετοχή της διαγράφηκε από το Nasdaq τον Ιούνιο του 2020.

Η υπόθεση ανέδειξε σοβαρές αδυναμίες στον εσωτερικό έλεγχο της εταιρείας. Η Luckin Coffee δεν διέθετε επαρκείς μηχανισμούς εποπτείας των οικονομικών της καταστάσεων, ενώ η διοίκηση φέρεται να είχε ενεργό ρόλο στην παραποίηση των στοιχείων. Η απουσία ανεξάρτητου και αποτελεσματικού εσωτερικού ελέγχου επέτρεψε τη συστηματική παραπλάνηση χωρίς εσωτερική αντίσταση.

Παράλληλα, η εξωτερική ελεγκτική εταιρεία Ernst & Young Hua Ming LLP, που είχε αναλάβει τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων της Luckin, δέχθηκε έντονη κριτική για την αδυναμία της να εντοπίσει τις παρατυπίες. Η υπόθεση εγείρει ερωτήματα για την ανεξαρτησία και την αποτελεσματικότητα των εξωτερικών ελέγχων, καθώς και για την ανάγκη αυστηρότερων ρυθμιστικών πλαισίων για τις κινεζικές εταιρείες που είναι εισηγμένες σε αμερικανικά χρηματιστήρια.

Η δημιουργική λογιστική, στην περίπτωση της Luckin Coffee, χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο απάτης και όχι ως μέσο στρατηγικής διαχείρισης. Η συστηματική παραποίηση των πωλήσεων και των εσόδων είχε ως στόχο την ενίσχυση της εικόνας της εταιρείας και την προσέλκυση επενδυτικών κεφαλαίων.

Παρά τις σοβαρές επιπτώσεις, η Luckin Coffee κατάφερε να ανακάμψει. Μετά από εσωτερική αναδιάρθρωση και αλλαγή διοίκησης, η εταιρεία επανέκτησε την εμπιστοσύνη των καταναλωτών και των επενδυτών. Το 2025, η Luckin Coffee λειτουργεί πάνω από 24.000 καταστήματα παγκοσμίως και σχεδιάζει την επέκτασή της στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Η ανάκαμψη αυτή, αν και εντυπωσιακή, δεν αναιρεί τη σημασία του σκανδάλου ως διδακτικού παραδείγματος για την ανάγκη ισχυρών μηχανισμών ελέγχου και λογοδοσίας.

5.3 Steinhoff International Holdings

Η περίπτωση της Steinhoff International Holdings αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα λογιστικά σκάνδαλα στην Ευρώπη και τη Νότια Αφρική των τελευταίων δεκαετιών. Η αποκάλυψη του σκανδάλου το 2017 προκάλεσε σοκ στις χρηματοπιστωτικές αγορές, καθώς η εταιρεία, ένας πολυεθνικός κολοσσός στον τομέα των λιανικών πωλήσεων επίπλων και οικιακών ειδών, παραδέχθηκε την ύπαρξη «λογιστικών παρατυπιών» που οδήγησαν σε απώλεια δισεκατομμυρίων ευρώ σε κεφαλαιοποίηση και σε μαζικές νομικές διεκδικήσεις από επενδυτές.

Η Steinhoff, με έδρα την Ολλανδία και ισχυρή παρουσία στη Νότια Αφρική και τη Γερμανία, είχε αναπτυχθεί ραγδαία μέσω εξαγορών, παρουσιάζοντας εντυπωσιακή κερδοφορία. Ωστόσο, τον Δεκέμβριο του 2017, η εταιρεία ανακοίνωσε την παραίτηση του CEO Markus Jooste και την έναρξη εσωτερικής έρευνας για λογιστικές ανωμαλίες. Η τιμή της μετοχής κατέρρευσε κατά 95% μέσα σε λίγες ημέρες, ενώ η κεφαλαιοποίηση της εταιρείας μειώθηκε κατά 12 δισεκατομμύρια ευρώ.

Η απάτη βασίστηκε σε ένα πολύπλοκο σύστημα υπεραξιών, εικονικών συναλλαγών και παραπλανητικών ενοποιήσεων. Η Steinhoff χρησιμοποιούσε εταιρείες-οχήματα (special purpose vehicles) για να δημιουργεί τεχνητά έσοδα και να υπερτιμά τα περιουσιακά της στοιχεία. Μέσω εικονικών πωλήσεων και δανείων μεταξύ συνδεδεμένων εταιρειών, η διοίκηση εμφάνιζε ψευδή κέρδη και ενίσχυε τεχνητά τον ισολογισμό της. Οι συναλλαγές αυτές δεν είχαν οικονομική ουσία και στόχευαν αποκλειστικά στην παραπλάνηση των επενδυτών και των ελεγκτικών αρχών.

Η δημιουργική λογιστική στην περίπτωση της Steinhoff μετατράπηκε σε συστηματική απάτη. Η εταιρεία παρουσίαζε πλασματικά κέρδη, ενώ στην πραγματικότητα αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα ρευστότητας και βιωσιμότητας. Οι οικονομικές καταστάσεις από το 2015 έως το 2017 κρίθηκαν αναξιόπιστες και χρειάστηκε να αναδιατυπωθούν.

Η καθυστέρηση στην έκδοση των ελεγμένων οικονομικών καταστάσεων για το 2017 και το 2018 ενίσχυσε την αβεβαιότητα και επιδείνωσε την κρίση εμπιστοσύνης. Η υπόθεση ανέδειξε σοβαρές αδυναμίες στον εσωτερικό έλεγχο της εταιρείας. Η διοίκηση, και ιδιαίτερα ο πρώην CEO Markus Jooste, φέρεται να είχε ενεργό ρόλο στην παραποίηση των οικονομικών στοιχείων. Η έλλειψη ανεξάρτητης εποπτείας, η συγκέντρωση εξουσιών και η απουσία κουλτούρας λογοδοσίας συνέβαλαν στην εδραίωση ενός περιβάλλοντος όπου η απάτη μπορούσε να εξελιχθεί ανεμπόδιστα.

Παράλληλα, η εξωτερική ελεγκτική εταιρεία Deloitte δέχθηκε έντονη κριτική για την αποτυχία της να εντοπίσει τις παρατυπίες. Αν και η Deloitte αρνήθηκε οποιαδήποτε ευθύνη, η υπόθεση εγείρει ερωτήματα για την αποτελεσματικότητα των εξωτερικών ελέγχων και την ανάγκη ενίσχυσης της ανεξαρτησίας και της επαγγελματικής σκεπτικιστικής στάσης των ελεγκτών.

Οι επιπτώσεις του σκανδάλου ήταν εκτεταμένες. Πέρα από την κατάρρευση της μετοχής, η Steinhoff αντιμετώπισε μαζικές αγωγές από επενδυτές σε Ευρώπη και Νότια Αφρική. Το 2021, η εταιρεία συμφώνησε σε διακανονισμό ύψους 1,4 δισεκατομμυρίων ευρώ, ο οποίος χαρακτηρίστηκε ως η μεγαλύτερη εξωδικαστική συμφωνία για απάτη εκτός ΗΠΑ. Μεταξύ των ζημιωθέντων ήταν και το κρατικό συνταξιοδοτικό ταμείο της Νότιας Αφρικής (GEPF), το οποίο είχε σημαντικές επενδύσεις στη Steinhoff.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η οποία είχε αγοράσει ομόλογα της Steinhoff στο πλαίσιο του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης, αναγκάστηκε να τα πουλήσει με ζημίες που έφτασαν έως και το 55% της αξίας τους. Το σκάνδαλο απέκτησε και πολιτικές διαστάσεις, ιδιαίτερα στη Νότια Αφρική, όπου η υπόθεση θεωρήθηκε πλήγμα για την εμπιστοσύνη στους θεσμούς και τις επενδύσεις.

Η περίπτωση της Steinhoff αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του πώς η δημιουργική λογιστική, όταν ξεπερνά τα όρια της ηθικής και της νομιμότητας, μπορεί να οδηγήσει σε καταστροφικές συνέπειες. Αναδεικνύει την ανάγκη για ισχυρούς μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου, ανεξάρτητους και αποτελεσματικούς εξωτερικούς ελέγχους, καθώς και για διαφανή εταιρική διακυβέρνηση. Η απουσία αυτών των στοιχείων επιτρέπει την ανάπτυξη κουλτούρας ατιμωρησίας και την κατάχρηση της εμπιστοσύνης των επενδυτών.

Πίνακας 1: Συνοπτικός πίνακας λογιστικών σκανδάλων

Παράμετρος	Americanas S.A.	Luckin Coffee	Steinhoff International Holdings
Χώρα	Βραζιλία	Κίνα	Ολλανδία / Νότια Αφρική
Έτος αποκάλυψης	2023	2020	2017
Μέγεθος απάτης	25,3 δισ. ρεάις (~5 δισ. USD)	300 εκατ. USD	>6 δισ. ευρώ
Μέθοδος απάτης	Απόκρυψη υποχρεώσεων μέσω χρηματοδότησης προμηθευτών και VPC	Εικονικές πωλήσεις μέσω συνδεδεμένων εταιρειών	Εικονικές συναλλαγές και υπεραξίες μέσω εταιρειών-οχημάτων
Διοικητική εμπλοκή	Πρώην στελέχη υπό έρευνα	Ανώτατη διοίκηση εμπλεκόμενη	Πρώην CEO Markus Jooste πρωταγωνιστής
Εξωτερικός ελεγκτής	PwC	Ernst & Young Hua Ming LLP	Deloitte
Αντίδραση ελεγκτών	Δεν εντόπισαν παρατυπίες	Καθυστέρηση εντοπισμού	Αρνήθηκαν ευθύνη, δέχθηκαν κριτική
Εσωτερικός έλεγχος	Ανεπαρκής ή ανύπαρκτος	Ανεπαρκής εποπτεία	Απουσία ανεξάρτητης εποπτείας
Επιπτώσεις στις μετοχές	-77% σε μία ημέρα	Διαγραφή από Nasdaq	-95% σε λίγες ημέρες
Νομικές συνέπειες	Δικαστική προστασία, έρευνες από αστυνομία	Πρόστιμο 180 εκατ. USD από SEC	Διακανονισμός 1,4 δισ. ευρώ με επενδυτές
Επιπτώσεις σε επενδυτές	Μαζικές απώλειες, αναδιάρθρωση χρέους	Παραπλάνηση επενδυτών, απώλειες κεφαλαίων	Ζημιές σε θεσμικούς επενδυτές (π.χ. GEPPF, EKT)
Διδάγματα	Ανάγκη για ισχυρό εσωτερικό έλεγχο και διαφάνεια	Ρυθμιστικός έλεγχος σε διεθνείς εισηγμένες	Ενίσχυση εταιρικής διακυβέρνησης και ελεγκτικής ανεξαρτησίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εν κατακλείδι, η παρούσα διπλωματική εργασία ανέδειξε με συστηματικό και τεκμηριωμένο τρόπο το φαινόμενο της λογιστικής απάτης και της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, εξετάζοντας παράλληλα τον ρόλο της δημιουργικής λογιστικής και του εσωτερικού ελεγκτή. Η ανάλυση που πραγματοποιήθηκε κατέδειξε ότι η αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών πληροφοριών συνιστά θεμελιώδη προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία των αγορών, την προστασία των επενδυτών και τη διασφάλιση της εταιρικής διακυβέρνησης. Ωστόσο, η ύπαρξη πρακτικών απάτης και παραποίησης υπονομεύει την εμπιστοσύνη και δημιουργεί σοβαρές επιπτώσεις σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εργασία μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- **Η λογιστική απάτη αποτελεί πολυδιάστατο και σύνθετο φαινόμενο.** Δεν περιορίζεται σε απλές παραποιήσεις αριθμητικών δεδομένων αλλά συνδέεται με βαθύτερα κίνητρα, όπως η πίεση για επίτευξη οικονομικών στόχων, η ανάγκη διατήρησης θετικής εικόνας στην κεφαλαιαγορά και η κουλτούρα που επικρατεί εντός της επιχείρησης. Η διάκριση μεταξύ σφάλματος και απάτης είναι καθοριστική, καθώς η απάτη εμπεριέχει πρόθεση εξαπάτησης και συστηματική παραπλάνηση.
- **Η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων έχει εκτεταμένες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις.** Η αλλοίωση της πραγματικής εικόνας μιας επιχείρησης οδηγεί σε στρεβλή πληροφόρηση των επενδυτών, σε απώλεια εμπιστοσύνης και σε πιθανές καταρρεύσεις εταιρειών. Επιπλέον, οι συνέπειες δεν περιορίζονται στο εσωτερικό της επιχείρησης, αλλά επεκτείνονται στο ευρύτερο οικονομικό σύστημα, επηρεάζοντας την αξιοπιστία των αγορών και την κοινωνική συνοχή.
- **Η δημιουργική λογιστική συνιστά δόικοπο εργαλείο.** Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί θεμιτά για την παρουσίαση εναλλακτικών προσεγγίσεων, ωστόσο όταν εφαρμόζεται αθέμιτα οδηγεί σε στρεβλώσεις και παραπλάνηση. Η ύπαρξη «κόκκινων σημαιών» λειτουργεί ως προειδοποιητικός μηχανισμός που βοηθά στον έγκαιρο εντοπισμό ύποπτων πρακτικών. Οι συνέπειες της αθέμιτης δημιουργικής λογιστικής είναι ιδιαίτερα σοβαρές, καθώς

υπονομεύουν την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων και ενισχύουν την πιθανότητα εμφάνισης φαινομένων απάτης.

- **Ο εσωτερικός ελεγκτής διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην πρόληψη και καταπολέμηση της απάτης.** Μέσω της εφαρμογής συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και της τήρησης κωδίκων δεοντολογίας και ηθικής, συμβάλλει ουσιαστικά στη διασφάλιση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων. Η ανεξαρτησία του, η επαγγελματική του επάρκεια και η προσήλωσή του στις αρχές της διαφάνειας αποτελούν βασικούς παράγοντες για την αποτελεσματικότητα του έργου του.
- **Οι διεθνείς μελέτες περίπτωσης επιβεβαιώνουν την παγκόσμια διάσταση του φαινομένου.** Οι περιπτώσεις των Americanas S.A., Luckin Coffee και Steinhoff International Holdings καταδεικνύουν ότι η λογιστική απάτη δεν αποτελεί μεμονωμένο περιστατικό, αλλά διεθνές ζήτημα με σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες. Οι μελέτες αυτές ανέδειξαν τις πρακτικές που εφαρμόστηκαν, τις επιπτώσεις για τις επιχειρήσεις και τους επενδυτές, καθώς και τις αντιδράσεις των εποπτικών αρχών.

Εν προκειμένω, η εργασία καταδεικνύει ότι η λογιστική απάτη και η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν αποκλειστικά με τεχνικές λογιστικού ελέγχου. Απαιτείται συνδυασμός θεσμικών, ηθικών και ελεγκτικών μηχανισμών, καθώς και ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης και της κουλτούρας διαφάνειας. Η συνεχής εκπαίδευση των εσωτερικών ελεγκτών, η ενίσχυση της ανεξαρτησίας τους και η αξιοποίηση σύγχρονων τεχνολογικών εργαλείων συνιστούν κρίσιμες προϋποθέσεις για την αποτελεσματική πρόληψη και τον έγκαιρο εντοπισμό τέτοιων φαινομένων.

Πέραν των επιμέρους συμπερασμάτων, η εργασία ανέδειξε τη σημασία της διαφάνειας και της εταιρικής υπευθυνότητας ως θεμελιώδεις αξίες για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων. Η καλλιέργεια κουλτούρας ηθικής και ακεραιότητας εντός των επιχειρήσεων αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την αποτροπή φαινομένων απάτης. Παράλληλα, η ενίσχυση των θεσμικών μηχανισμών εποπτείας και η αυστηρή εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου μπορούν να λειτουργήσουν αποτρεπτικά απέναντι σε πρακτικές παραποίησης.

Η συμβολή της παρούσας εργασίας έγκειται στην ολοκληρωμένη παρουσίαση των θεωρητικών και πρακτικών πτυχών του ζητήματος, καθώς και στην ανάδειξη του ρόλου

του εσωτερικού ελέγχου ως βασικού πυλώνα προστασίας της αξιοπιστίας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Η ανάλυση που πραγματοποιήθηκε προσφέρει ένα πλαίσιο κατανόησης του φαινομένου και υπογραμμίζει την ανάγκη για συνεχή επαγρύπνηση, θεσμική ενίσχυση και καλλιέργεια κουλτούρας διαφάνειας, ώστε να διασφαλιστεί η ορθή λειτουργία των επιχειρήσεων και η σταθερότητα των αγορών.

Παρά την ολοκληρωμένη ανάλυση που παρουσιάστηκε, το ζήτημα της λογιστικής απάτης και της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων παραμένει ανοιχτό σε περαιτέρω διερεύνηση. Μελλοντικές ερευνητικές προσπάθειες θα μπορούσαν να εστιάσουν:

- Στην αξιοποίηση προηγμένων τεχνολογικών εργαλείων, όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η ανάλυση μεγάλων δεδομένων, για την ανάπτυξη συστημάτων έγκαιρης ανίχνευσης ύποπτων πρακτικών.
- Στη συγκριτική μελέτη διαφορετικών κανονιστικών πλαισίων και μηχανισμών εποπτείας σε διεθνές επίπεδο, με στόχο την ανάδειξη βέλτιστων πρακτικών και την ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης.

Η περαιτέρω ερευνητική ενασχόληση με τις παραπάνω κατευθύνσεις δύναται να συμβάλει ουσιαστικά στην ενίσχυση της διαφάνειας, στην προστασία των επενδυτών και στη διασφάλιση της αξιοπιστίας των χρηματοοικονομικών πληροφοριών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Βιβλιογραφία / Αρθρογραφία

Ξενόγλωσση

ACFE/CFE, Section 4, Fraud Prevention and Deterrence, published by ACFE

Association Of Certified Fraud Examiners (2020) Fraud Examiners Manual International Edition

Ayem, S. and Azka, S.A. (2025). PLS-SEM analysis: Tri Nga moderates determinants of accounting fraud. *Journal of Business and Information Systems* (e-ISSN: 2685-2543), 7(1), pp.166–180. doi:<https://doi.org/10.31316/jbis.v7i1.309>.

Dopuch, N., Holthausen, R.W. and Leftwich, R.W. (1987). Predicting Audit Qualifications with Financial and Market Variables.

Elliott, R.K. and Willingham, J.J. (1980). *Management fraud : detection and deterrence*. New York: Petrocelli Books.

Embroker. (2021). 3 fraud triangle components explained | Embroker. [online] Available at: <http://www.embroker.com/blog/fraud-triangle/> [Accessed 25 Oct. 2025].

Golden, T.W. (2011). *A guide to forensic accounting investigation*. Hoboken, N.J.: Wiley.

Griffiths, I. (1992), *Creative Accounting- How to make your profits what you want them to be*, Cox & Wyman

Healy, P. (1985), “The effect of bonus schemes on accounting Decisions”, *Journal of Accounting and Economics*, 7 (1-3), pp. 85-107

Indoria, D. and Devi, K., 2025. Exploring the impact of creative accounting on financial reporting and corporate responsibility: A comprehensive analysis in earnings manipulation in corporate accounts. *Journal of Marketing & Social Research*, [online] 2(2), pp.45–60. Available at: <https://jmsr-online.com/> [Accessed 14 Nov. 2025].

Jameson, M. (1988), *A practical Guide to creative accounting*, Kogan Page Limited

Jones, J. (1991), “Earnings management during import relief investigations”, *Journal of Accounting Research*, 29 (2), pp. 193-228

Margret, J.E. and Peck, G. (2015). *Fraud in financial statements*. New York: Routledge.

Meek, G.K., Rao, R.P. and Skousen, C.J. (2007), “Evidence on factors affecting the relationship between CEO stock option compensation and earnings management”, *Review of Accounting and Finance*, 6 (3), pp. 304-323

Naser, K.H.M (1993), *Creative Financial Accounting*, Prentice Hall International

Peng, Z., Yang, Y. and Wu, R. (2022). The Luckin Coffee scandal and short selling attacks. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 34(100629),p.100629. doi:<https://doi.org/10.1016/j.jbef.2022.100629>.

Rezaee, Z. (n.d.). Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud. *Critical Perspectives on Accounting*, VOL. 14(3).

Smith, Terry (1996), *Accounting for Growth* Random House UK

Song X.O., Hu Z.H., Du J.G. and Sheng Z.H. (2014), “Application of Machine Learning Methods to Risk Assessment of Financial Statement Fraud: Evidence from China, *Journal of Forecasting*, 33, pp. 611-626

Teoh, S.H., Welch, I. and Wong, T.J. (1998), “Earnings management and the long-run market performance of initial public offerings”, *The Journal of Finance*, 53 (6), pp. 1935-1974

Tickner, P., & Button, M. (2021). Deconstructing the origins of Cressey’s Fraud Triangle. *Journal of Financial Crime*, 28(3), 722-731.

Wells, J.T. (2007), *Corporate Fraud Handbook, Prevention and Detection*, John Wiley & Sons, Inc., Second Edition

Wolfe, David T., and Dana R. Hermanson. "The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud." *CPA Journal* 74.12 (2004): 38-42.

Worthy, F.S., 1984, *Manipulating profits: how it's done*, Fortune, June 25

Ελληνική

Αριστοτέλης, Κ. Γ. (2006). Γενική Λογιστική, Έννοιες, Αρχές και Τεχνικές για τη Μελέτη της Σύγχρονης Λογιστικής. Ελληνικές Εκδόσεις.Μπαράλεξης, Σ. (2001), “Η Άσκηση της

Επινοητικής Λογιστικής από τις Ελληνικές Επιχειρήσεις”, Λογιστής, τεύχος 569, σελ. 1109-1119.

Γαρεφαλάκης Αλ., Κουτούπης Α., Κυριακόγκωνας Π., Εταιρική διακυβέρνηση, Διαχείριση κινδύνων και Εσωτερικός έλεγχος, 2022, Αλέξανδρος ΙΚΕ.

Δημητράς Αυγουστίνος, Β. Ε. (2015). Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.

ΔΠΕ 240 – Οι ευθύνες των ελεγκτών σε σχέση με την απάτη σε ένα έλεγχο οικονομικών καταστάσεων.

Σπαθής, Χ. (2002). Εμπειρική Διερεύνηση της Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων. Λογιστής. Τεύχος 570, Σεπτέμβριος, σελ. 1286-1294

Χρήστος, Κ. (2006). Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, μια Συστηματική Προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων. business plus.

Χρυσοβαλάντης Π. Γαγάνης, Κ. Δ. (2008). Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων: Μεθοδολογικό Πλαίσιο και Εφαρμογές. Κλειδάριθμος

Ιστότοποι

<https://thelawdictionary.org/fraud/> (Ημερομηνία ανάκτησης: 29/10/2025)

[ACFE](#)(Ημερομηνία ανάκτησης: 29/10/2025)

<https://elte.org.gr/2024/02/16/005-2024-iaasb-anatheorisi-dep-240-eythynes-toy-elegktischetika-me-apati-se-enan-elegcho-oikonomikon-katastaseon/>(Ημερομηνία ανάκτησης: 06/11/2025)

<https://www.investopedia.com/terms/p/ponzischeme.asp>(Ημερομηνία ανάκτησης: 08/11/2025)

<https://www.theiia.org>(Ημερομηνία ανάκτησης: 08/11/2025)

<https://www.coso.org/frauddeterrence>(Ημερομηνία ανάκτησης: 08/11/2025)

<https://valorinternational.globo.com/business/news/2025/01/10/americanas-case-still-has-a-long-way-to-go.ghtml>(Ημερομηνία ανάκτησης: 08/11/2025)

<https://www.riotimesonline.com/americanas-fraud-two-years-aftermath-2025/>(Ημερομηνία ανάκτησης: 10/11/2025)

